

FOLKBIBLIOTEKEN OCH DIGITAL KOMPETENS

**En komparativ studie av folkbibliotekens arbete
med digital kompetens i Sverige och Danmark ur
ett kulturpolitiskt perspektiv**

Emma Hallén

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Lisa Olsson Dahlquist

År: 2020

Title

Public libraries and digital competence: A comparative study of how public libraries work with digital competence in Sweden and Denmark from a cultural policy perspective.

Abstract

The aim of this master's thesis is to investigate the role and assignment of public libraries in Sweden and Denmark, with a focus on digital competence and digital participation. This is a comparative study, where a more general intention is to analyze how cultural initiatives on digital competence are motivated and described, and how they are able to contribute to higher digital competence of the public in each country. The research questions are: Which cultural policy arguments can be distinguished and identified in each countries investment to promote people's digital abilities? What are the differences and similarities in the arguments based on the countries' description of the democratic assignment of public libraries and how does it relate to digital competence? Which role are attributed to the public libraries in Sweden and Denmark in their work with digital competence and digital participation? To answer the questions a qualitative text analysis has been used on six official documents, three from Sweden and three from Denmark. The theoretical framework of this study is based on the theory "All cultural policy is instrumental" by Geir Vestheim.

The results show that working with digital competence and digital participation is seen as a core assignment in both Sweden and Denmark. A democratic assignment has been identified in both countries. The role that are assigned to the libraries are an educational role, which has its background in the *strong tradition of learning* in both countries. There's a difference in regard to how the countries describe and in Denmark's case, require that the public work towards a more digital world, whereas in Sweden there are more alternatives for people that are not able to use digital technology.

Master's thesis

Keywords

library and information studies, public libraries, democracy, cultural policies, Geir Vestheim, Sweden, Denmark,

1 Inledning och problemområde	5
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Avgränsningar och studiens relevans	8
1.3 Begrepp och definitioner	8
1.3.1 Digital delaktighet	9
1.3.2 Kulturpolitik	9
1.4 Disposition	9
2 Bakgrund och tidigare forskning	11
2.1 Folkbibliotekens framväxt och roll: ett svenskt perspektiv	11
2.2 Svensk bibliotekspolitik	13
2.3 Folkbibliotekens framväxt och roll: ett danskt perspektiv	14
2.4 Dansk bibliotekspolitik	15
2.5 Folkbibliotekens uppdrag och roll	16
2.6 Digitaliseringens framväxt i förhållande till biblioteken i Sverige och Danmark och arbetet med MIK	18
2.7 Digital delaktighet och den digitala klyftan	20
2.8 Sammanfattning	21
3 Metod	23
3.1 Kvalitativ textanalys	23
3.2 Materialpresentation och urval	25
3.2.1 Valda svenska texter	26
3.2.2 Valda danska texter	27
3.3 Bearbetning och analys av det empiriska materialet	28
3.4 Etiska aspekter	29
4 Teoretiskt ramverk	30
4.1 All kulturpolitik är instrumentell	30
4.1.1 Kvalitetsargumentet	33
4.1.2 Det ekonomiska argumentet	34
4.1.3 Argumentet för social utveckling och integration	35
4.1.4 Det demokratiska argumentet	35
4.2 Hur teorin används i analysen och sammanfattande reflektion	36
5 Resultat och analys	37
5.1 Resultat	37
5.1.1 Ett svenskt perspektiv: folkbibliotekens uppdrag och roll	37
5.1.2 Ett svenskt perspektiv: biblioteken i digitaliseringsprocesserna	40
5.1.3 Ett svenskt perspektiv: centrala begrepp	43
5.1.4 Ett danskt perspektiv: folkbibliotekens uppdrag och roll	45
5.1.5 Ett danskt perspektiv: biblioteken i digitaliseringsprocesserna	48
5.1.6 Ett danskt perspektiv: centrala begrepp	51
5.2 Teoretisk analys av empirin	54
5.2.1 Jämförelse av de svenska och danska digitaliseringsstrategierna	54
5.2.2 Folkbibliotekets uppdrag och roll	58
5.2.3 Implementering av digitala begrepp i folkbiblioteken	62
5.2.4 Biblioteken som ett samhälleligt och digitalt instrument	65
6 Avslutande diskussion	68
6.1 Diskussion och slutsatser	68
6.2 Avslutande reflektion	71

Referenslista..... 73

1 Inledning och problemområde

Föreliggande uppsats behandlar kulturpolitiska satsningar på folkbibliotek i Sverige och Danmark. Uppsatsen utgörs av en textanalys och en kulturpolitisk analys på vad folkbibliotekets roll och uppdrag beskrivs vara i dessa satsningar, med ett fokus på *digital kompetens* och *digital delaktighet*.

Folkbiblioteket är en central kulturinstitution som fyller flera samhällliga behov och funktioner. Dess centrala plats i samhället har bidragit till att folkbiblioteken har hamnat i blickfånget i den kulturpolitiska debatten. Bibliotekens uppdrag, roll och bestånd har alltid argumenterats, diskuterats och kritiserats, från samtliga politiska håll, både vänster och höger (Hansson 2012, s. 38f; Johannisson 2012). En sådan diskussion i Sverige har tidigare handlat om avsaknaden av en nationell bibliotekspolitik (Stenquist 2003, s. 94; Svensk biblioteks förening 2007, 2011). Diskussionen och debatten bidrog till att Kungliga biblioteket fick i uppdrag av regeringen att skriva ett förslag till en svensk biblioteksstrategi, som presenterades i mars 2019. I förslaget till biblioteksstrategin skriver författarna att de "[...]inspireras av utvecklingen i de nordiska länderna" (Fichtelius, Persson & Enarson 2019, s. 1).

I förslaget till biblioteksstrategin beskrivs bibliotekens uppdrag i samhället som betydelsefullt och det förekommer ett synligt fokus på digitaliseringen av samhället och bibliotekens digitala tjänster (Fichtelius, Persson & Enarson 2019, s. 23). Det är även centralt i det danska dokumentet "Bibliotek og Borger" (Knudsen 2014), som utvärderar samarbetet mellan danska bibliotek och medborgarservice. Betoning på samhällets digitalisering och bibliotekens digitala tjänster kan relateras till bibliotekens ökade digitala funktion. Eftersom det beskrivs i förslaget till den svenska biblioteksstrategin att de har tagit inspiration från andra bibliotek i Norden, är det ett rimligt antagande att de har tagit inspiration om hur de i Danmark beskriver och utvecklar bibliotekens uppdrag och roll (jfr Fichtelius, Persson & Enarsson 2019; Svensk biblioteks förening 2007, 2011). Erik Fichtelius, Christina Persson och Eva Enarson (2019, s. 2) förtydligar i strategin att: "Sverige har halkat efter andra länder i att erbjuda digitala bibliotekstjänster och digital tillgång till kultur- och kunskapsarv."

Ovanstående citat tecknar en bild av hur betydelsefullt digital tillgång till olika tjänster är, eftersom det framställs som ett problem att Sverige har halkat efter och

måste utöka medborgarnas tillgång till digitala bibliotekstjänster och kulturarv. Genom bibliotekens arbete med digital kompetens och digital delaktighet kan medborgarnas digitala kompetens utvecklas och ökas. De kan därmed få bättre verktyg att klara sig i en digital värld som värderar digital kompetens. I den svenska bibliotekslagen (SFS 2013:801) beskrivs det att ett av bibliotekens mål är att öka medborgarnas digitala delaktighet: ”Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.” (7 §). I Danmark används inte begreppet digital delaktighet, istället är medborgarnas digitala kompetens centralt. Det kan tolkas som en del av begreppet digital delaktighet. En annan skillnad mellan Sverige och Danmark är att Danmark har tagit ytterligare ett steg i utvecklingen med att vidga bibliotekens uppdrag, eftersom de har gjort flera bibliotek som medborgarkontor (Aquilonius 2018; Tank 2017). Digitaliseringen av samhället kan påstås ha kommit längre i Danmark, exempelvis görs majoriteten av medborgarnas ärenden digitalt och i många fall är det obligatoriskt; det är också vanligt i Sverige (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 21; Internetstiftelsen 2019, s. 36). Ytterligare en skillnad är att danska medborgare får en digital brevlåda från 15 års ålder och det är obligatoriskt att använda den (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 21). I Sverige finns inga sådana krav att medborgarna ska använda en digital brevlåda och enligt rapporten *Svenskarna och Internet 2019* (Internetstiftelsen 2019, s. 36) är det endast 51% av befolkningen som använder en sådan. Exemplet tecknar en av skillnaderna mellan Sverige och Danmarks digitaliseringspolitik.

Den digitala utvecklingen som visar sig i länderna har sin grund i stora samhällliga förändringar, som är ett resultat av dagens snabbutvecklande informationssamhälle (se Lindberg 2012; Van Dijk 2020). Inom biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning finns det en tradition av att studera samhällliga förändringar och bibliotekens roll. Det finns också en forskningstrend att studera digitala förändringar och hur de påverkar biblioteken (jfr Carlsson 2012; Johannsen 2015; Kronqvist-Berg 2014; Smeaton & Davies 2013; Xie & Stevenson 2013). Det snabbutvecklade samhället kan anses vidga den så kallade ”digitala klyftan”. Den digitala klyftan är ett begrepp som beskriver avståndet mellan de som använder sig av ny digital teknik och de som inte har tillgång eller möjligheten att använda sig av tekniken (Van Dijk 2020, s. 1ff). Ett politiskt mål i både Sverige och Danmark är att minska den digitala klyftan (Digitaliseringsstyrelsen 2016; Regeringskansliet 2017). Kultur- och bibliotekspolitiska mål är direkt kopplade till de samhällliga målen, som således visar sig i satsningar på folkbibliotek.

Politiska mål och visioner uttrycks i stor utsträckning genom offentliga dokument, såsom styrdokument, strategier och utvärderingar. Analys av dokument kan därmed ge en förståelse för vilka likheter och skillnader som finns mellan två länder, som geografiskt är nära varandra, men som är märkbart olika. Genom Geir Vestheims (2008) kulturpolitiska analysmodell vill jag analysera hur folkbibliotekens uppdrag och roll beskrivs vara i arbetet med digital kompetens i Sverige och Danmark ur ett kulturpolitiskt perspektiv. Vestheim har ett demokratiskt och samhälleligt förhållningssätt, som gör att teorin är lämplig att använda i uppsatsen. I Sverige och resten av Norden har Danmark historiskt sätt använts som ett framgångsrikt exempel vad gäller biblioteksutveckling samt hur landet har hanterat digitaliseringen av samhället (se Svensk biblioteksforening 2007, s. 10ff, 25ff). Därför är det intressant att undersöka samt jämföra hur länderna arbetar med att öka och utveckla medborgarnas digitala kompetens och hur det relaterar till bibliotekens uppdrag – detta är uppsatsens problemområde och utgångspunkt. Hur beskrivs bibliotekens uppdrag och roll i respektive lands offentliga dokument? Och vilka är de centrala begrepp som används för att beskriva de behov av förnyade kunskaper som digitaliseringen medfört? Detta är intressant att undersöka eftersom Sverige, såsom, Fichtelius, Persson och Enarsson (2019) beskriver det, blickar ut mot resten av Norden, där Danmark anses vara ett föredöme när det gäller biblioteksutveckling. Därmed anser jag att min undersökning fyller både en funktion för det biblioteks- och informationsvetenskapliga och professionella fältet, eftersom min undersökning kan sättas i en vidare samhällskontext.

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka och jämföra vilken folkbibliotekets uppdrag och roll beskrivs vara i arbetet med digital kompetens och digital delaktighet i Sverige respektive Danmark. Min avsikt är att nå kunskap om vilka skillnader och likheter som finns i beskrivningarna av folkbibliotekens uppdrag och roll i Sverige och Danmark, samt hur det relaterar till folkbibliotekens arbete med att utveckla och öka medborgarnas digitala kompetens. Utifrån offentliga dokument som påverkar och styr folkbiblioteken som en kulturpolitisk institution gör jag en jämförande undersökning där jag analyserar hur satsningar på digital kompetens och digital delaktighet på folkbibliotek argumenteras för samt beskrivs kunna bidra och leda till i respektive land.

För att uppnå mitt syfte ställer jag följande forskningsfrågor:

- *Vilka kulturpolitiska argument kan urskiljas och identifieras i ländernas satsningar på att främja människors digitala kunskaper?*

- Vilka skillnader och likheter finns i argumenten utifrån ländernas beskrivning av folkbibliotekets uppdrag och hur relaterar det till digital kompetens?
- Vilken roll tillskrivs folkbiblioteken i Sverige och Danmark i arbetet med digital kompetens och digital delaktighet?

1.2 Avgränsningar och studiens relevans

Studien är avgränsad till att omfatta folkbiblioteken i Sverige och Danmark och deras respektive arbete med digital kompetens, digital delaktighet och relaterade begrepp. När begreppet bibliotek nämns är det endast folkbibliotek som avses. Urval av texter har gjorts i mån av tid och undersökningen kan därmed anses vara begränsad, där ett större material möjligtvis skulle gett andra slutsatser. Beslutet att göra en textanalys påverkar vad jag får kunskap i och hur ingående jag kan analysera materialet. Folkbiblioteken och dess arbete med digital kompetens är ett ämne som snabbt förändras, både beroende av att ny teknik introduceras och att det samhälleliga och politiska klimatet kan förändras hastigt (se till exempel Alneng 2012; Internetstiftelsen 2019; Lindberg 2012). Även bibliotekens uppdrag och roll förändras (se till exempel Carlsson 2013; Hansson 1998; Michnik 2018). Det som texterna kan fastslå är hur det kultur- och bibliotekspolitiska klimatet är i skrivande stund, därmed kan man i framtida undersökningar om folkbiblioteken läsa hur det var i slutet av 2010-talet, historiskt sätt. Det går inte att göra en vidare generalisering mellan länderna, men det som dokumenten kan visa är aspekter som skiljer sig åt mellan länderna, samt likheter. Eftersom det finns märkbara skillnader mellan folkbiblioteken i Sverige och Danmark, är det även relevant att undersöka hur dessa skillnader åskådliggörs i en bredare samhällelig kontext. Det är av stor relevans eftersom svenska bibliotek inspireras av danska bibliotek och flera tidigare satsningar har kommit till Sverige som ursprungligen är danska, exempelvis obemannade bibliotek (se Engström 2019). Således bidrar min studie till en analys av danska och svenska satsningar, vilket kan bidra till en större medvetenhet av positiva och negativa effekter av de danska och svenska satsningarna i en större samhällskontext. Det anser jag är av intresse både för det professionella fältet och för forskningen.

1.3 Begrepp och definitioner

I föreliggande avsnitt definieras begreppen *digital delaktighet* och *kulturpolitik* samt hur de används i uppsatsen. Jag har valt att definiera dessa två begrepp för att

de är centrala i hela uppsatsen, från inledning till uppsatsens slutsatser. Jag ser det därmed som väsentligt att tidigt definiera begreppen.

1.3.1 Digital delaktighet

Begreppet digital delaktighet används genomgående i uppsatsen. Digital delaktighet är ett vagt begrepp som saknar en stark definition, trots att det används frekvent inom bibliotekssektorn. När begreppet tas upp i uppsatsen används det utifrån *Digidels1* (2013) definition på vad digital delaktighet är. De definierar det som:

Uttrycket digital delaktighet vill uppmärksamma invånarnas delaktighet i samhället när det förändras genom tillämpning av digital teknik. Delaktighet är ett mångfacetterat begrepp. Utöver kognitiva, psykologiska och sociala aspekter tillför det digitala sådant som tillgång till nät och användbara gränssnitt samt tillgängliga och användbara tjänster.

Digidel 2013, s. 7.

1.3.2 Kulturpolitik

Kulturpolitik har många definitioner och kan tolkas och användas på flertal sätt. När jag använder det i uppsatsen, används det utifrån en bred definition författad av den svenska regeringen, men en liknande politisk författning finns även författad av den danska regeringen. Jag har valt att utgå från en politisk definition av begreppet, eftersom jag analyserar just dokument som påverkar och styr folkbiblioteken som en kulturpolitisk institution.

Den svenska regeringen skriver att:

Kulturpolitiken handlar om att främja ett levande och oberoende kulturliv. Området omfattar kulturskaparnas villkor och människors tillgång till kultur i alla dess former samt hur kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas.”

Regeringskansliet u.å.

1.4 Disposition

I kapitel 1, *Inledning och problemformulering*, har studiens ämne, syfte och frågeställningar samt uppsatsens centrala begrepp och definitioner presenterats. Avslutningsvis presenterades uppsatsens avgränsningar.

I kapitel 2, *Bakgrund och tidigare forskning*, presenteras uppsatsens bakgrund och tidigare forskning utifrån ett antal teman. I detta kapitel presenteras folkbibliotekens

¹ Digidel är ett nätverk för ökad digital delaktighet i Sverige. De har flertal Digidelcenter, som är till för att främja digital delaktighet och digital kompetens, dessa center drivs i kommunal regi.

framväxt utifrån ett svenskt och ett danskt perspektiv, samt svensk och dansk bibliotekspolitik. I kapitlet beskrivs folkbibliotekens uppdrag och roll, medie- och informationskunnighet samt digital delaktighet och den digitala klyftan. Avslutningsvis sammanfattas kapitlet.

I kapitel 3, *Metod*, presenteras uppsatsens metodik. I uppsatsen har en kvalitativ textanalys använts för att samla in det empiriska materialet. I kapitlet redogörs för hur materialet har samlats in och beskriver uppsatsens empiriska material. I kapitlet redogörs även för urval av texter, samt hur textanalysen har genomförts. Avslutningsvis presenteras etiska aspekter i relation till metoden.

I kapitel 4, *Teoretiskt ramverk*, presenteras uppsatsens teoretiska begrepp som används för att diskutera och analysera ämnet, samt svara på uppsatsens syfte och frågeställningar. Uppsatsens teoretiska ramverk är Geir Vestheims teori ”All kulturpolitik är instrumentell”, i kapitlet presenteras detta samt teorins analysmodell.

I kapitel 5, *Resultat och analys*, redogörs uppsatsens resultat och analys. Kapitlet är uppsatsens mest omfattande kapital och är därför indelat i två avsnitt.

I kapitel 6, *Avslutande diskussion*, redogörs för reflektioner kring analysen som har gjorts i föregående kapitel och uppsatsens slutsatser besvaras. Slutsatserna tar avstamp i uppsatsens syfte och frågeställningar. I kapitlet görs även en avslutande reflektion om uppsatsens ämne och förslag till vidare forskning.

2 Bakgrund och tidigare forskning

Här presenterar jag bakgrund och forskning som på olika sätt anknyter och ger en vidare kontext till min egen undersökning. Ett antal teman och begrepp som relaterar till uppsatsens syfte och som förekommer i uppsatsens empiri presenteras. Jag har valt att sammanfoga bakgrund och tidigare forskning, eftersom de på flera sätt går in i varandra och berör liknande teman. I det här kapitlet har jag främst ett fokus på biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning, men även annan forskning rörande uppsatsens ämne berörs.

2.1 Folkbibliotekens framväxt och roll: ett svenskt perspektiv

Folkbiblioteken i Sverige och Danmark har växt fram på liknande sätt och ur liknande förhållanden. Välfärdssamhället, med dess starka folkbildningstradition genomsyrar biblioteken i båda länderna. Bibliotekens framväxt beskrivs av den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskaren Lisa Olsson Dahlquist (2019, s. 35), som menar att biblioteken och folkbildningen är nära förenade. Biblioteken är nära förknippat med folkbildningens sociala- och kulturella rörelser, såsom arbetar- och nykterhetsrörelsen. Den offentliga institution som bibliotek är idag, etableras år 1912 genom införandet av ett statligt bidrag för folkbibliotek. Nu får biblioteken öppna hyllor där alla kan låna litteratur, mötas i öppna rum och få hjälp av utbildad personal. Det är även nu som bibliotekens uppdrag och roll formuleras såsom det förstås idag (Hansson 1998, s. 115f; Hansson 2005, s. 20; Tynell 1931, s. 121–129)

Det statliga bidraget till biblioteken tillkommer under inflytande av den svenska bibliotekspionjären Valfrid Palmgrens (1877–1967) arbete. Palmgren har åren innan slutfört och lagt fram en statlig utredning kring utvecklingen av svensk biblioteksverksamhet, och således hjälpt till att bidraget införs (Andersson 2009, s. 50ff; Hansson 1998, s. 103–111; Lundgren, Myrstener & Wallin 2015, s. 137ff; Olsson Dahlquist 2019, s. 37). Palmgrens utredning är grundad i hennes studieresa till USA år 1907, som var finansierat av *Ecklesiastikdepartementet*³, där hon skulle ”studera biblioteksvetenskap med särskild hänsyn till seminarie-, skol- och folkbibliotek”. Under resan besöker och studerar hon olika typer av amerikanska bibliotek, och tar idén om de amerikanska *Public Libraries* tillbaka till Sverige.

² Hädanefter B&I

³ Det tidigare namnet (1840–1967) på *utbildningsdepartementet*

Public library-idéerna är en demokratisk och socialt inkluderande idé, som innebär att biblioteken ska rikta sig till hela befolkningen. Idén präglar svenska och danska bibliotek än idag (Frenander 2012, s. 28f; Hansson 1998, s. 103f; Lundgren, Myrstener & Wallin 2015, s. 137ff).

Några år efter bidraget kom i kraft införs *Centralbibliotek*. De har funktionen att, vid behov, komplettera sockenbiblioteken kostnadsfritt med böcker som behövs i studiesyfte. Centralbiblioteken är en dansk idé som etableras i Sverige (Andersson 2009, s. 70f; Tynell 1931, s. 160). Från 1970-talet har centralbiblioteken namnet *Länsbibliotek*⁴ (Andersson 2009, s. 71). Många nya bibliotek byggs mellan 1969–1989, en period som enligt Bjarne Stenquist (2003, s. 72) kan anses vara ”folkbibliotekens guldålder”. Under 1900-talet är biblioteksuppdraget djupt influerat av upplysningsideal och dess värderingar (Carlsson 2013, s. 44). Emellertid kritiseras dessa värderingar under 1960-talet, vilket bidrar till betydande konsekvenser för biblioteken. Bland annat ifrågasätts bibliotekens centrala uppgift att förmedla ”god” och ”bildande” litteratur. Det är ett kulturpolitiskt uppdrag som kritiseras i Sverige och Danmark, eftersom det bedöms vara elitiskt (ibid.). Mot slutet av 1980-talet utvecklas biblioteken till att omges av en ”krisdiskurs”. Det innebär enligt B&I-forskaren Hanna Carlsson (2013, s. 41) att biblioteket som institution försöker hitta sin roll och funktion i ett förändrat samhälle. Den krisdiskurs som Carlsson lyfter medför att biblioteken måste utvecklas tillsammans med samhället för att vara relevant (ibid.).

Bertil Jansson (2010) framhåller i sin avhandling i B&I, att bibliotekarieyrkets tidigare utveckling betonar det konstanta i yrkets innehållsliga kärna snarare än dess förändring och anpassning över tid. Det innebär att bibliotekens demokratiska kärnuppgift inte förändras, dess uppdrag är fortfarande att vara en tillgång för befolkningen. B&I-forskaren Katarina Michnik (2018, s. 26) påpekar denna förändring i sin avhandling, och beskriver att den digitala utvecklingen i förhållande till biblioteken ”[...] behöver dock inte innebära att digitala bestånd, aktiviteter och tjänster ersätter de analoga, utan att den förstnämnda kompletterar de senare – att nya verksamheter anpassas efter redan existerande.” (Michnik 2018, s. 26). Dagens bibliotek har fortfarande en slags ”folkbildande” roll, i vilken det ingår att stödja medborgarna i flera områden, såsom samhällsinformation, kultur, litteratur och information till demokratiska val (se Höglund 2012, s. 272f; Olsson Dahlquist 2019). Därmed är det möjligt att påstå att bibliotekens bildande roll består fast i nya former (jfr Torstensson 1996).

⁴ Från 2019–, *Regionbibliotek*

2.2 Svensk bibliotekspolitik

Kultur- och bibliotekspolitikerna spelar en aktiv roll i utvecklingen av svenska folkbibliotek. Inom B&I-forskning framhävs det att den tidigare bibliotekspolitikerna präglar biblioteken idag (se till exempel Frenander 2012; Johannisson 2012; Lindberg 2012; Torstensson 1996). Det är också en av utgångspunkterna i min undersökning.

Anders Frenander (2012), verksam professor vid Bibliotekshögskolan i Borås, beskriver i en antologi, fyra framträdande politiska utredningar beträffande bibliotekens uppgifter och uppdrag. Dessa utredningar har enligt Frenander format den svenska biblioteksutvecklingen. Utredningarna är: Valfrid Palmgrens *Förslag från 1911*, SOU 1924:5 *Betänkande med utredning och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet: överarbetning av ett den 25 maj 1923 av Folkbildningssakkunniga avlämnat utlåtande*, SOU 1949:28 *Folk- och skolbibliotek. Betänkande och förslag avgivet av folkbibliotekssakkunniga samt SOU 1984:23 Folkbibliotek i Sverige, betänkande av folkbiblioteksutredningen* (Frenander 2012, s. 22). Frenander menar att ovanstående utredningar har olika karaktär, flera har en märkbar ideologisk karaktär, i synnerlighet de första två. De tre första utredningarna uttrycker att biblioteken har en viktig funktion att fylla i samhället. Däremot har den sista och senaste utredningen en mer organisatorisk inriktning, i vilken bibliotekens roll och uppdrag i samhället är inte lika tydligt beskrivet (Frenander 2012, s. 22f).

År 1996 förändras svensk bibliotekspolitik, då verkställs Sveriges första bibliotekslag (SFS 1996:1596). År 2014 kom en ny bibliotekslag (SFS 2013:801), som bidrar till stora förändringar, eftersom den nya lagen nu beskriver bibliotekens roll mer utförligt. I lagen har även bibliotekens demokratiska uppdrag skrivits in. I förhållande till digital teknik är det relevant att nämna 7 § i den nya lagen, i den beskrivs det att "Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet." (SFS 2013:801). Även 6 § är relevant att nämna, i den fastslås det att "Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov." (SFS 2013:801). Att biblioteken ska vara anpassade till användarnas behov saknades i den tidigare lagen och beskrivs som en viktig politisk utveckling (se Engström 2019, s. 71f).

Bibliotekslagen och folkbibliotekens uppdrag kan relateras till de nuvarande kulturpolitiska målen, som beslutades av den svenska regeringen 2009. Det första

målet är att ”främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor” (Tid för kultur 2009/10:3, s. 26). Detta är även centralt i bibliotekslagen (SFS 2013:801). I den kulturpolitiska propositionen uttrycker regeringen att biblioteken är en viktig samhällsresurs (Johannisson 2012; Kleberg & Forsell 2019, s. 159). Sveriges nuvarande kulturpolitik kan anses ha, som Frenander (2012) framställer, en mer administrativ och organisatorisk funktion, än de tidigare kulturpolitiska målen som är mer ideologiskt präglade. Det kan därför tolkas att biblioteken har förlorat en viss ideologisk funktion och position i samhället, utifrån hur den svenska regeringen beskriver hur offentliga verksamheter ska förmedla kultur idag (ibid.).

2.3 Folkbibliotekens framväxt och roll: ett danskt perspektiv

Som tidigare nämnts har folkbiblioteken i Sverige och Danmark vuxit fram på liknande sätt. En stark folkbildningstradition finns i länderna, som framförallt var stark i början av 1900-talet (Höglund 2012; Jansson 2010; Lindberg 2012, s. 219). Frenander (2012, s. 34) beskriver att biblioteken i Danmark tidigt framhålls som ett föredöme i Sverige, det beskrivs också av Stenquist (2003). Den danska B&I-forskaren Laura Skouvig (2004, s. 251) lyfter fram att under det tidiga 1900-talet är bildning i fokus. Författaren beskriver att staten anser nu att bildning ska omfatta alla, inte uteslutande de mest privilegierade samhällsgrupperna. Det anses inte heller att bildning är en privat angelägenhet, utan är ett område för statlig inblandning (ibid.). Det kan tolkas som ett skäl till att biblioteken får ett större bildningsansvar och uppdrag (jfr Hvenegaard Lassen 1962).

Liksom i Sverige sprids bibliotekspionjären Palmgrens tankar kring biblioteksutveckling till Danmark och resten av Norden. Det gör att danska folkbibliotek, såsom i Sverige, får ett ökat ansvarsområde när det handlar om bildning (Hvenegaard Lassen 1962, s. 175; Skouvig 2004, 2006). Under det tidiga 1900-talet inspireras de danska folkbiblioteken av de amerikanska biblioteken, och börjar tillämpa idén om public libraries, precis som i Sverige (Jochumsen 2018; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Skouvig 2004, s. 7f). Under 1980-talet drabbas Danmark, liksom Sverige, av en ekonomisk kris. Flera nedskärningar inom kulturinstitutioner blir aktuella. En ny kris uppstår under samma period, som handlar om att ny digital teknik blir tillgänglig och där biblioteken försöker hitta sin roll i den växande digitala världen. Den så kallade krisen kan påstås pågå än idag. Diskussionerna om krisen handlar också om det är en genuin kris, eller om det är en naturlig utveckling av biblioteken (Carlsson 2013, s. 41; Jansson 2010; Jochumsen 2018). Under 2000-talet fortsätter diskussioner beträffande vad

folkbiblioteken ska bidra med och vad deras roll är i samhället, det är en diskussion som fortsätter än idag (Jochumsen 2018).

2.4 Dansk bibliotekspolitik

Några år efter Palmgrens inflytande på den danska bibliotekspolitik, år 1920 får Danmark sin första bibliotekslag (se Engström 2019, s. 69; Jochumsen 2018; Skouvig 2004, 2006). Lagen markerar ett nytt statligt engagemang för biblioteken och bedöms vara början på de moderna biblioteken i Danmark (Jochumsen 2018). Den danska överbibliotekarien Harald Hvenegaard Lassen (1962, s. 201) beskriver det som ”Da biblioteksloven trådte i kraft 1. April 1920, begynte en ny periode i de danske folkebibliotekers historie”. I den danska bibliotekslagen beskrivs att folkbibliotekens uppgift är att sprida ”kundskaber og almindelig oplysning” (*Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed* 2013). Formuleringen har ändrats i varje revision av lagen, men bibliotekens huvudsakliga uppgift är att upplysa, även i den nuvarande lagen (se Jochumsen 2018). Skouvig (2004, s. 1) redogör för att etableringen av bibliotekslagen år 1920 är en ”[...]indsats for at opbygge en biblioteksorganisation efter amerikanske og engelske forbilleder med støtte fra stat og kommuner”. Såsom det har beskrivits i föregående avsnitt, tydliggör Skouvig att danska bibliotek är påverkade av amerikanska bibliotek och deras idéer, som public libraries (ibid.).

Under 1960-talet pågår en annan utveckling av danska bibliotek, med uppbyggnaden av välfärdssamhället. Det är en viktig punkt för biblioteken och kan jämföras med det svenska *folkhemmet*. I Danmark är utvecklingen av välfärdssamhället nära förknippat med upprättandet av kulturministeriet 1961, som har ansvar för biblioteken (Jochumsen 2018). År 1969 arbetar Kulturministeriet fram en strategi att *demokratisera kulturen*, i bemärkelsen att göra den tillgänglig för alla medborgare, oberoende av social bakgrund eller geografisk placering. Detta är också en viktig utgångspunkt utifrån ett public library-perspektiv (ibid.). Strategin har kritiserats av många forskare verksamma inom B&I-fältet, bland annat av forskarna Nanna Kann-Rasmussen och Gitte Balling (2015), där de menar att denna demokratisering skapar ”lösningar” som är omöjliga att uppnå.

Den danska B&I-forskaren Dorte Skot-Hansen skriver (2006, s. 25) att den danska kulturpolitiken, precis som i resten av Europa, har utvecklats till att bli mer administrativ, såsom Frenander (2012) påpekar sker i den svenska. Skot-Hansen (2006, s. 25) menar att det handlar om ”branding”, där konst och kreativitet ses som nya former av kapital. Det som Skot-Hansen beskriver kan förstås inom ramen för

begreppet *New Public Management*s. Det är ett samlingsbegrepp för reformer av den offentliga sektorns organisation och styrning som handlar om att använda sig av metoder från näringslivet, i syfte att öka effektiviteten i organisationer (Jacobsson 2014, s. 94f). NPM har haft inflytande på offentliga verksamheter i både Sverige och Danmark. Biblioteken och kultursektorn i stort har kommit att präglas av en marknadsmässig styrning med fokus på resultat och effektivitet, vilket är det som Skot-Hansen (2006) beskriver. Med anledning av det har bibliotekens roll också förändrats, framförallt hur bibliotekarierna ser sig själva och att de har vissa mål som de ska arbeta mot och uppnå. Det är därmed rimligt att anta en utveckling i bibliotekspolitiken består i att staten börjar mäta de kommunala bibliotekens effektivitet (ibid.).

2.5 Folkbibliotekens uppdrag och roll

Bibliotekens uppdrag och roll i Sverige och Danmark är nära förknippat med välfärdssamhället och en socialdemokratisk anda. Till exempel beskriver B&I-forskarna Trine Schreiber och Hans Elbeshausen (2006, s. 15) bibliotekarieyrket som ett av välfärdsyrkena. Det är emellertid viktigt att påpeka att de moderna biblioteken är äldre än den socialdemokratiska politiken i båda länderna. Välfärdssamhället och den socialdemokratiska politiken har emellertid format biblioteksutvecklingen i de två länderna (se Dyrbye 2009; Hansson 2005, s. 20; Hansson 2012).

Som tidigare nämnts har de moderna svenska och danska biblioteken vuxit fram utifrån den amerikanska idén om public libraries. B&I-forskaren Magnus Torstensson (1996, s. 23) har undersökt genombrottet av de moderna biblioteksidéerna i Sverige och jämför dem med USA. Författaren menar att under en lång tid ansågs det i Danmark, precis som i Sverige, att böcker och bibliotekslokalen var viktigare än bibliotekariens roll, vilket förändras när idéerna om public libraries blir populära (ibid.). Torstensson menar att folkbibliotekens genombrott under sekelskiftet 1900 främst har att göra med att biblioteket ska vara en plats där olika samhällsklasser kan mötas (ibid., s. 43). Biblioteken utvecklas tillsammans med samhället och Torstensson (1996, s. 43) skriver att biblioteken under 1900-talet ”började därvid att bli betraktade som såväl skolor för demokratin som nödvändiga fortbildningsanstalter i en värld alltmer präglad av konkurrens och teknisk utveckling” (Torstensson 1996, s. 43).

⁵ Hädanefter NPM

I förhållande till samtida biblioteksutveckling i Danmarks skriver den danska B&I-forskaren Martin Dyrbye (2009, s. 49) att ”The connection between libraries, education and culture is obvious in the danish society today.” B&I-forskaren Åse Hedemark (2009, s. 9) menar att ”bibliotek” är ett begrepp som väcker många associationer. Inom biblioteksfältets egen självbild betraktas biblioteket och rollen i relation till olika uppdrag, som att förmedla kultur och information, eller att fungera som socialarbetare och folkbildare (ibid.). Liksom även Carlsson (2013) senare gör, påpekar Hedemark (2009) att bibliotekens uppdrag och roll i samhället har varit under stor debatt inom B&I-forskning och det professionella fältet. Hedemark menar att det kan bero på de stora samhällsförändringarna som har skett under de senaste decennierna, såsom den digitala utvecklingen (ibid., s. 10).

B&I-forskaren Joacim Hansson (1998) och senare Hedemark (2009, s. 10) undersöker bibliotekens identitet. Hansson (1998) menar att bibliotekets identitet i sin grund inte är baserad på välfärdssamhället och den starka socialdemokratiska traditionen i Sverige. Han ser det som att biblioteken har en mer konservativ grund som är baserad på de tidigare religiösa sockenbiblioteken och akademiska biblioteken. Hansson tyder emellertid att bibliotekens identitet inte är någonting specifikt, utan anser att biblioteken är influerad av en mängd olika omständigheter, historiskt som ideologiskt (ibid.). Trots Hanssons (ibid.) påstående att biblioteken inte har en specifik roll, finns det flera tolkningar på vad bibliotekens uppdrag och roll är (jfr Michnik 2018; Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996). Jag anser att Hanssons (1998) argument är relevant även om han inte ser bibliotekens identitet som något specifikt eftersom han samtidigt menar att biblioteken är präglade av sin historia. Ingrid Atlestam skriver i en antologi (2010, s. 53) att undersökningar i USA som såväl Storbritannien och Danmark bekräftar antagandet att biblioteken betyder mycket för minoriteter, underprivilegierade och grupper som ses som svaga. Biblioteken skapar möjligheter för dessa grupper att samla kunskap och information för att klara sig i samhället (Skouvig 2006, s. 73). Audunson (2005, s. 429–433) menar att dagens globaliserade samhälle skapar möjligheter för olika personer och grupper att kommunicera med varandra. I det har biblioteken en chans att spela en aktiv roll.

B&I-forskaren Sam Popowich (2019, s. 15) menar att människors uppfattning att biblioteken har ett demokratiskt förhållningssätt är djupt integrerat i bibliotekens egen självbild. Därmed kan det vara svårt att separera bibliotekens relation med demokratin. Popowich (ibid., s. 15) tolkar det som att: ”The connection between libraries and democracy is so widespread, so deeply ingrained in library discourse,

that we might be forgiven for thinking there is something almost genetic in the relationship.” Popowich menar att biblioteken inte hade en demokratisk funktion i dess tidiga utveckling. De hade då en kontrollerande funktion som skulle, utifrån deras egna synsätt bilda medborgarna (ibid., s. 108, 210). Popowich har ett liknande förhållningssätt som Jaeger et al. (2013, s. 358), vilka menar att biblioteken aldrig har, ur en amerikansk kontext, beskrivit sig själva som ”[...]essential government functions” eller “democracy’s principle agencies” (ibid.). Popowichs (2019) förhållningssätt att biblioteken inte har en demokratisk funktion kan anses gå emot vad bibliotekssektorn och många B&I-forskare har beskrivit bibliotekens funktion som. Ett betydande antal B&I-forskare menar att biblioteken har en demokratisk funktion (se till exempel Carlsson 2013; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Michnik 2018; Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996). Jaeger et al. (2013) och Popowich (2019) har framförallt amerikanska förhållningssätt, men det kan också skildras i en svensk och dansk kontext med bibliotekens tidigare roll som ”folkbildare” (se Frenander 2012; Hansson 1998; Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996).

2.6 Digitaliseringens framväxt i förhållande till biblioteken i Sverige och Danmark och arbetet med MIK

Gällande forskning om digitaliseringens framväxt i förhållande till biblioteken finns det forskning med olika ingångar. B&I-forskaren Lisa Engström (2019, s. 75) skriver att digitalisering är central när bibliotekens utveckling diskuteras. Alla aspekter av digitaliseringen i samhället är betydelsefull för biblioteken i Sverige och Danmark, eftersom deras demokratiska uppdrag är att möta användarnas och samhällets behov enligt respektive lands bibliotekslag (*Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed* 2013; SFS 2013:801).

Den danska B&I-forskaren Henrik Jochumsen (2018) skriver att digitaliseringen av samhället tvingar biblioteken att utveckla nya medieplattformar och nytt digitalt utbud för att kunna bemöta användarnas behov. Ida Norberg beskriver i en rapport (2017, s. 7), skriven på uppdrag av SKL⁶, Digidelnäverket och Kungliga biblioteket, att i takt med den snabba digitaliseringen av samhället måste biblioteken anpassa sina verksamheter. Norberg menar att biblioteken är i framkanten av att tillhandahålla ny teknik för medborgarna, eftersom inte alla har möjligheten att köpa det själva (ibid., s. 7; se även Andersson 2009; Atlestam 2010; Internetstiftelsen 2019). Michnik (2018, s. 5) påpekar att den digitala utvecklingen

⁶ Sverige Kommuner och Landsting (2007-2019), nu Sveriges Kommuner och Regioner (2019-)

skapar nya möjligheter för bibliotek att nå ut till tidigare onåbara grupper i samhället⁷ och nya möjligheter skapas för allmänheten att använda biblioteken. Biblioteken kan därmed fylla nya behov i samhället, vilket kan främja dess uppdrag och roll. Den digitala utvecklingen visar sig i Sverige och Danmarks digitaliseringspolitik (Engström 2019, s. 75).

Idag anses alla behöva besitta god digital kompetens för att klara sig i det ökade digitala samhället. Dessa färdigheter har sammansatts i begreppet *Medie- och informationskunnighet*s (Rivano Eckerdal & Sundin 2014, s. 5). MIK beskrivs som svårdefinierat, eftersom definitionerna är beroende av det sammanhang som det används i. I en forskningsantologi om MIK tydliggör B&I-forskarna Johanna Rivano Eckerdal och Olof Sundin (2014, s. 5) att definitionen av MIK kan anses bestå av ett antal färdigheter som alla behöver för att aktivt kunna utöva sina demokratiska rättigheter i dagens digitala samhälle. En väsentlig del av dessa färdigheter är ”informationskompetens” vilket berör förmågan att ”kunna söka, finna, kritiskt granska och använda information för olika syften och i olika sammanhang” (Rivano Eckerdal & Sundin 2014, s. 5). Idag används begreppet MIK allt flitigare, även utanför en bibliotekskontext. (Rivano Eckerdal & Sundin 2014, s. 5). MIK-begreppet används inte alls i Danmark där istället begreppen *digital bildning*, *informationskompetens* och *mediekompetens* är vanligt förekommande. De begrepp som används i Danmark är begrepp som ingår i det svenska MIK-begreppet, men de kan också bedömas som den danska motsvarigheten av MIK. Liksom Carlsson (2018, s. 57) skriver, har varje land oftast inte någon samlad politik eller nationell tydlighet när det gäller ”MIK-frågor”.

Biblioteken har länge arbetat med olika aspekter av MIK, trots att Unesco först definierade begreppet så sent som 2011 (se Wilson & Grizzle 2013[2011]). Den digitala utvecklingen har ytterligare aktualiserat MIK och dess betydelse i samhället. MIK och digital tillgänglighet är ämnen som tidigare har undersökts i en bibliotekskontext (Rivano Eckerdal & Sundin 2014, s. 5). Biblioteken arbetar idag med MIK på flera sätt. Två av uppdragen som fastslås i den svenska bibliotekslagen (SFS 2013:801, 2 §, 7 §) är att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, vilket bland annat sker med hjälp av digitala verktyg. Ett liknande uppdrag för biblioteken finns i Danmark, där det beskrivs i den danska bibliotekslagen att ”Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning” (*Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed* 2013, 1 §). De svenska och danska bibliotekslagarna

⁷ Exempelvis de som inte kan ta sig till biblioteket

⁸ Hädanefter MIK

framställer bibliotekens uppdrag och roll på olika sätt, men båda lagarna syftar till att bistå respektive lands medborgare med kunskapsförmedling och upplysning utifrån ett demokratiskt förhållningssätt.

I en antologi skriver forskaren och professorn Ulla Carlsson (2018, s. 7) att många av dagens demokrati- och samhällsfrågor är kopplade till digitalisering och dess konsekvenser. Inte minst ställs nya krav på medborgarna i en digitaliserad medie- och kommunikationskultur utifrån ett demokratiperspektiv. I förhållande till ny teknik skriver Carlsson (2019) beträffande MIK att:

New technologies offer greater immediacy, volume and variety of content and services that involve and engage more and more people. Doing so, they have changed many aspects of the media landscape and affected people's communication and habits.

Carlsson 2019, s. 11

Liksom Carlsson (2019) beskriver i ovanstående citat, har nya teknologier förändrat samhället på ett betydelsefullt sätt, där människors behov av att inneha betydande digital kompetens har förändrats (jfr Castells 2010; Höglund 2012; Internetstiftelsen 2019; Lindberg 2012; Kronqvist-Berg 2014; Van Dijk 2020). I min undersökning knyter jag an till det som har tidigare beskrivits om bibliotekens identitet samt de digitala förändringarna som har skett. Förändringar är en central aspekt i min studie, där jag har ett särskilt intresse att undersöka hur de digitala kompetenser medborgarna anses behöva i det ökade digitala samhället beskrivs och hur biblioteken beskrivs hantera dessa behov i Sverige och Danmark.

2.7 Digital delaktighet och den digitala klyftan

Förändringar av människors digitala kunskaper och kommunikation har skapat större klyftor mellan de samhällsgrupper som klarar av att använda sig av den nya tekniken och de som faller bakom. Detta kan beskrivas som en digital klyfta (se Miller 2011; Van Dijk 2005, 2020). Den digitala klyftan och digital delaktighet är inte ett nytt begrepp inom B&I-forskning. Till exempel har Olsson Dahlquist (2019) forskat om digital delaktighet. I sin avhandling beskriver författaren hur bibliotekets folkbildande arbete tar sig uttryck i en samtid där kunskaps- och kulturinstitutioner, liksom samhället i stort, präglas av förändringar kopplade till digitalisering (ibid.).

Jan van Dijk (2020, s. 50–53) menar att den digitala klyftan är ett samhälleligt problem. Van Dijk menar därför att det är viktigt att utbilda medborgarna i digital kompetens. För att förebygga klyftan är arbetet med inkludering avgörande, eftersom de som inte är inkluderade i samhället riskerar att inte heller bli digitalt inkluderade (Van Dijk 2020, s. 50–53). Flera olika faktorer kan bidra till en digital

klyfta. De är ofta beroende av den redan existerade problematiken som finns i samhället, såsom socioekonomiska, språkliga och kulturella klyftor (ibid.; se även Atlestam 2010; Digidel 2013; Hansson 2012; Holmberg 2009; Kulturanalys Norden 2017). Den digitala klyftan är ett samhälleligt problem, som sedan, till en viss del, övertas av biblioteken, då de ska vara till för alla, speciellt de som behöver extra stöd i samhället (se Michnik 2018; Olsson Dahlquist 2019). I ljuset av det argumentet är det betydelsefullt att ta upp att i både Sverige och Danmark, två av världens mest uppkopplade länder, finns det digitala klyftor, vilket beskrivs i den danska digitaliseringsstrategin (Digitaliseringsstyrelsen 2016) samt i rapporten *Svenskarna och Internet 2019* (Internetstiftelsen 2019).

Van Dijk (2020) och flera andra forskare skriver om hur den digitala klyftan ökat med Internets spridning i samhället (se till exempel Engström 2019, s. 89; Lindberg 2012; Miller 2011; Rivano Eckerdal & Sundin 2014). Även bibliotekens uppdrag och roll har förändrats och utvecklats i samspel med internetutvecklingen. Bibliotekens nära relation med Internet kan förstås i relation till begreppet ”Nätverkssamhället”, vilket framställs av den spanska sociologen Manuel Castells (2010). Castells pekar på hur Internet har förändrat kommunikation mellan människor, eftersom digital teknik används i vardagen, i arbetslivet och på fritiden. Nätverkssamhället innebär att Internet allt mer blivit en central del i våra liv (ibid., s. 6f). Kim Holmberg (2009, s. 19f) beskriver hur begreppet *Bibliotek 2.0* utvecklats som en del av nätverkssamhället. Bibliotek 2.0 kan tolkas på flertal sätt, men den övergripande förståelsen är att det inte enbart gäller ny teknologi, utan också ett nytt förhållningssätt. Det handlar om en ökad delaktighet av biblioteken själva och av användarna. Det kan ske genom att biblioteken skapar en gemenskap med sina användare på exempelvis sociala medier (Holmberg 2009, s. 23; jfr Anttiroiko & Savolainen 2011; Parkes & Walton 2010). I sin avhandling i B&I skriver Maria Kronqvist-Berg (2014, s. 19f) om hur Bibliotek 2.0 först berörde de tekniska aspekterna, men har övergått till att fokusera på de sociala, där sociala medier är en väsentlig del i biblioteksverksamheterna för att nå användare (ibid.).

2.8 Sammanfattning

I kapitlet har bakgrund och forskning om folkbibliotekens framväxt, uppdrag och roll lyfts fram. Likaså har kulturpolitik i Sverige och Danmark beskrivits. Vidare har forskning kring digitaliseringens framväxt i förhållande till biblioteken beskrivits, samt MIK och den digitala klyftan. Sammanfattningsvis är det möjligt att påstå utifrån ovanstående genomgång av både ämnets bakgrund och tidigare forskning, att biblioteken i Sverige och Danmark har utvecklats på liknande sätt.

Genomgången visar också att det finns en stark tradition av ett demokratiskt förhållningssätt inom B&I-forskning, samt forskning om bibliotekens samhälleliga uppdrag och roll. Det demokratiska perspektivet, speciellt i en nordisk kontext, genomsyrar hela biblioteksuppdraget, och är fortfarande aktuellt idag, både i en analog och digital kontext. Den tidigare forskningen visar också att det finns en betydande mängd forskning om de digitala aspekterna som påverkar både biblioteken och samhället i stort, samt hur biblioteken hanterar dessa förändringar. I min undersökning fokuserar jag på hur folkbibliotekens uppdrag beskrivs vara i Sverige och Danmark och hur det relaterar till deras arbete med digital kompetens och digital delaktighet – därmed knyter jag an till bakgrund och tidigare forskning som berör bibliotekens roll samt hur biblioteken hanterar den digitala utvecklingen utifrån människors ökade digitala behov. Utifrån det menar jag att min undersökning bidrar till en ökad förståelse om vilka skillnader och likheter det finns inom folkbiblioteken i Sverige och Danmark. Det min undersökning bidrar till är hur länderna beskriver arbetet med att öka medborgarnas digitala kompetens och vilka skillnader som beskrivs i deras arbete med att tillgodose användarnas digitala behov. Genom det bidrar undersökningen till en ökad förståelse för hur biblioteken arbetar med digital kompetens i svenska och danska bibliotek.

3 Metod

Det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet är tvärvetenskapligt vilket gör att fältet har kontakt med andra discipliner bland annat inom humaniora och samhällsvetenskap men även teknik. I den forskning som antar ett samhällsperspektiv analyseras biblioteket i relation till sin omgivning, där finns det en direkt men komplicerad relation mellan bibliotekens utformning av sina verksamheter och de sociala sammanhang de fungerar i (Hansson 2001, s. 83). I min studie antar jag det samhällsperspektiv som finns inom biblioteks- och informationsvetenskap för att analysera hur folkbibliotekens uppdrag och roll beskrivs vara i Sverige och Danmark. Eftersom jag är intresserad av hur länderna via offentliga dokument beskriver bibliotekens uppdrag och roll och hur det relaterar till deras arbete med digital kompetens och digital delaktighet, anser jag att en kvalitativ textanalys som metod är lämplig för min studie. Peter Svensson och Göran Ahrne (2018, s. 10) skriver att samhällsvetenskapliga forskare är intresserade av att få kunskap om de samhällseliga villkor som påverkar och styr människors handlingsmöjligheter samt motiv för att göra saker. Med utgångspunkt i det har jag använt mig av en kvalitativ textanalys för att undersöka de kulturpolitiska satsningarna som Sverige och Danmark genomför genom folkbiblioteken och hur det påverkar och styr medborgarna i respektive lands möjlighet att utveckla sina digitala kompetenser. I det här kapitlet presenterar jag uppsatsens valda metod, hur jag har samlat in, bearbetat och analyserat mitt material samt vilka etiska överväganden jag har gjort.

3.1 Kvalitativ textanalys

Mina forskningsfrågor rör hur bibliotekens uppdrag och roll beskrivs vara i Sverige och Danmark, och hur det relaterar till digital kompetens och digital delaktighet, därmed menar jag att en kvalitativ textanalys är en passande forskningsmetod. Kristina Boréus (2018, s. 131) menar att texter förekommer i nästan alla aspekter i ett modernt samhälle. Texter påverkar samhället, de är en del av våra liv. Texter bidrar till att forma människors föreställningar om samhället, och hur det kan utvecklas. De kan skrivas på ett sätt och tolkas på ett annat sätt. Olika tolkningar kan ske på grund av individuella fördomar, föreställningar, åsikter och erfarenheter riktat mot den som publicerar texten och ämnets innehåll (ibid.; se även McKee 2003, s. 8). Genom en textanalys analyseras ett antal texter utifrån bestämda analysfrågor för att vägleda och ge analysen en inriktning (Boréus 2018, s. 132).

Textanalysens valda analysfrågor presenteras i avsnitt 3.3. Tolkningar är centralt i en kvalitativ textanalys. Det beskrivs av Mats Alvesson och Kaj Sköldberg (2017 s. 451) att tolkningar är centralt för att någon rimlig text ska kunna presenteras. De menar att forskaren bör inte enbart redogöra för det som sägs i en text, det anses som begränsande, utan forskaren ska medvetet styra tolkningsarbetet med hjälp av olika metaforer, begrepp eller teoretiska perspektiv (ibid.). Jag tar utgångspunkt i Alvesson och Sköldbergs (ibid.) förståelse av tolkning, där jag har applicerat vissa begrepp och kulturteoretiska perspektiv på mina analysfrågor, och därmed styrt analysen av texterna. Via analysfrågorna har jag också i bearbetningen av materialet börjat mitt tolkningsarbete utifrån studiens syfte och problemområde.

När det gäller urval har jag valt att fokusera på texter som berör specifika teman. Jag valde dessa teman utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Dessa teman är: *folkbibliotekens roll* eller *uppdag*, *digital kompetens* eller *digital delaktighet*, eller *digital inkludering*. Dessa teman kan beskrivas som kriterier för att en text skulle ingå i mitt material. Boréus (2018, s. 145) menar att forskningsfrågor i en studie styr arbetet och val av analysfrågor. Utifrån forskningsfrågor väljs material, för att sedan kunna svara på frågorna. Därmed är det möjligt att påstå att arbetet med en studie börjar och slutar med forskningsfrågorna (ibid.). Eftersom jag är intresserad hur offentliga dokument beskriver bibliotekens uppdag och roll har jag fokuserat på att samla in sådana dokument utifrån mina kriterier. Jag har samlat in offentliga dokument som är rapporter, utvärderingar och uppföljningar. Hälften av texterna är från Sverige, respektive Danmark. Det är viktigt att klargöra att dokumenten inte är kulturpolitiska styrdokument, utan de bidrar till en vidare kontext hur länderna arbetar med medborgarnas digitala kompetens, digitaliseringen av samhället och digital delaktighet. Jag har valt att ha ett kulturpolitiskt fokus eftersom dokumenten påverkar och styr hur folkbiblioteken som en kulturpolitisk institution beskrivs vara, trots att dokumenten inte är kulturpolitiska dokument själva.

I mitt val att analysera offentliga texter är det väsentligt att vara medveten om att texter har bestämda genrer, och inom genren bestämda syften⁹, struktur¹⁰ och innehållsliga teman (Boréus 2018, s. 132f). Därmed präglas texter av sina respektive genrer. Det är också betydelsefullt att vara medveten om den kontext som en text är skriven i, och i vilken kontext den ska läsas i. Samt att kontexten och genrer förändras och utvecklas (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 207f). Därmed bör

⁹ Exempelvis att underhålla eller informera

¹⁰ Exempelvis via språk

man reflektera över frågor som, *Är jag den tänkta målgruppen? Riktas sig texten till en specifik yrkesgrupp?* Det är exempel på frågor som forskare bör vara medvetna om när de läser offentligt publicerade texter som är tillgängliga för alla, men som eventuellt inte riktar sig mot alla (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 207f).

Jag är medveten om att textstudier kan ha begränsade möjligheter att undersöka hur folkbibliotekens uppdrag och roll beskrivs och kan tolkas i en bredare samhällskontext, eftersom alla inte tycker lika och det är därmed inte möjligt att generalisera (McKee 2003, s. 22). En textanalys skapar möjligheten att undersöka något specifikt i en text utifrån bestämda kriterier via analysfrågor. Det skapar en tydlighet i det du vill undersöka i en utvald text. Eftersom mina valda texter är av olika karaktär är det väsentligt att skapa en bestämd struktur genom analysfrågor för att kunna se mönster i texterna. Genom dessa mönster kan man, såsom samhällsvetenskaplig forskning ämnar göra "[...] förstå någonting i samhället som texten är ett uttryck för eller påverkar" (Boréus 2018, s. 149), det är någonting som min studie försöker fånga och förstå.

3.2 Materialpresentation och urval

Empirin som används i min studie är offentligt publicerade rapporter, utredningar och utvärderingar från Sverige och Danmark. De har samlats in digitalt. Eftersom hälften av materialet är på danska har jag behövt förhålla mig till att de är skrivna i en kontext som skiljer sig från den svenska. Det innebär att trots att texterna analyseras tillsammans för att hitta gemensamma mönster och skillnader, är de inte skrivna eller publicerade i samma kulturella och politiska kontext. Alan McKee (2003, s. 17f) menar att även om en forskare studerar kulturer som är lik sin egen har varje kultur sitt eget sätt att tolka världen. Det handlar om att skapa mening, eller *sense making*, som McKee beskriver det som (ibid.). Därmed är det inte möjligt att generalisera texterna eller uppsatsens slutsatser. Det är dock möjligt att analysera de skillnader som finns beskrivet om bibliotekens uppdrag och roll samt ländernas satsningar på digital kompetens och digital delaktighet i en bibliotekskontext. Slutsatserna är beroende av undersökningens metod och teori, där en annan metod möjligtvis skulle gett andra slutsatser. Jag anser att mina studier inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet och mina egna erfarenheter av att arbeta på folkbibliotek har gett mig en kontextuell förståelse i bearbetningen och analysen av texterna. En kontextuell förståelse är väsentlig inom samhällsvetenskaplig forskning, där arbetet i hög grad handlar om kontextualisering, det vill säga att analysera texten i sitt sammanhang (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 203; Boréus 2018, s. 149).

Jag har valt sex stycken texter, varav tre är från Sverige och tre är från Danmark. Texterna är valda utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar, där de har, som beskrivits, valts utifrån specifika kriterier. Det är dock viktigt att markera att texterna är av olika karaktär, från olika aktörer och är inte offentliga styrdokument – av undantaget den svenska, respektive danska digitaliseringsstrategin. Ett kriterium i urvalsprocessen har varit att de ska vara publicerade det senaste decenniet (2010–2020). Det valda tidsspannet av texterna har gjorts eftersom bibliotekens arbete med digital kompetens och relaterade begrepp är under förändring och utveckling, därmed ville jag att materialet skulle vara så aktuellt som är möjligt. Material som refereras till som har publicerats tidigare kommer endast användas för att ge en vidare kontext till ämnet och satsningarna och är inte i huvudfokus i min studie. Som beskrivits, är texterna inte kulturpolitiska styrdokument utan de ger ett socialt sammanhang på hur bibliotekens uppdrag och roll beskrivs i respektive land och hur det relaterar till bibliotekens arbete med digital kompetens. Samtliga dokument relaterar till folkbiblioteket som en kulturpolitisk institution och det kulturpolitiska område som folkbiblioteken tillhör, därför har jag valt att analysera dokumenten med hjälp av kulturpolitiska teorier.

3.2.1 Valda svenska texter

Demokratins skattkammare (Fichtelius, Persson & Enarson 2019) är förslaget till en svensk biblioteksstrategi. Strategin är skriven på uppdrag av Kungliga Biblioteket och den svenska regeringen och kan därmed påstås sätta riktningen för svensk bibliotekspolitik, trots att strategin ännu inte är implementerad. Strategin tar upp flera olika teman, framförallt digitaliseringen av biblioteken, och att en ökad samordning mellan biblioteken bör ske. De argumenterar för att en ökad samordning bör ske digitalt, i form av gemensamma digitala tjänster och ett nationellt bibliotekskort. De skriver i förslaget att de har tagit inspiration från de andra nordiska länderna.

För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (Regeringskansliet 2017) är den senaste svenska digitaliseringsstrategin och följer regeringens digitaliseringspolitik. Det kan fastslås att digitaliseringspolitiken påverkar den svenska kulturpolitiken, och därmed bibliotekspolitiken. Eftersom min studie fokuserar på digitala aspekter är strategin relevant att inkludera, då den visar på andra faktorer som digitaliseringen påverkar, exempelvis ekonomiska, sociala och samhällsliga faktorer, för både offentliga verksamheter och den svenska befolkningen.

För det demokratiska samhällets utveckling – Bibliotekslagen enligt lagstiftaren (Svensk biblioteks förening 2019) är en genomgång av den nya svenska bibliotekslagen (SFS 2013:801) som trädde i kraft i januari 2014, som nu ger biblioteken ett demokratiuppdrag. I texten beskrivs vad lagen innebär och bakgrunden till de enskilda paragraferna. Texten är relevant att analysera i min undersökning, då den beskriver det uppdraget som biblioteken har, utifrån den viktigaste författningen som biblioteken måste förhålla sig till, som är bibliotekslagen.

3.2.2 Valda danska texter

Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2016-2020 (Digitaliseringsstyrelsen 2016) är den nuvarande danska digitaliseringsstrategin som sätter riktningen för regeringens digitaliseringspolitik. Det kan fastslås att digitaliseringspolitiken påverkar den danska kulturpolitiken, och därmed bibliotekspolitiken. Eftersom min undersökning fokuserar på digitala aspekter är strategin relevant att analysera, precis som den svenska digitaliseringsstrategin, då den även visar på andra faktorer som digitaliseringen påverkar, exempelvis ekonomiska, sociala och samhälleliga faktorer för både offentliga verksamheter och den danska befolkningen.

Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019 (Digitaliseringsstyrelsen 2019) är en kort text som är en vidareutveckling på den danska digitaliseringsstrategin. Texten innefattar en beskrivning av hur biblioteken ska arbeta med kommunikation och ett antal digitala teman. Trots att texten är kort, är den relevant att använda eftersom den är både aktuell i förhållande till digitaliseringsstrategin och har ett fokus på bibliotek i en digital kontext.

Bibliotek og borger (Knudsen 2014) är en rapport utgiven av Danmarks Biblioteks förening. Texten fokuserar på *Borgerservice*¹¹ och bibliotekens samarbete i Danmark. I Danmark är det vanligare att bibliotek även fungerar som medborgarkontor. I texten beskrivs det hur bibliotekens roll och uppdrag har utvecklats genom medborgarkontorens placering i biblioteken. I texten beskrivs det också hur biblioteken arbetar med medborgarservice i olika kommuner och flera framtidsscenarier om medborgarnas digitala kompetens presenteras samt hur biblioteken ska arbeta för att öka medborgarnas digitala kompetens.

¹¹ Den danska ordet på *medborgarservice*, i uppsatsen används hädanefter det svenska ordet.

3.3 Bearbetning och analys av det empiriska materialet

För att bearbeta mitt empiriska material har jag använt mig av analysfrågor. Boréus (2018, s. 148) skriver att det finns flertal analystekniker för att besvara samhällsvetenskapliga forskningsfrågor, men att det väsentliga är att välja enkla och lättförståeliga analystekniker för att få ett trovärdigt resultat. Boréus (ibid.) menar inte att det betyder att analys av materialet blir enklare utan analystekniken ska kopplas samman med en undersöknings forskningsfrågor. Det går i linje med att forskaren alltid ska kunna argumentera för de påståenden och tolkningar som görs i en text och varför innehållet i en text bör förstås på ett sätt snarare än ett annat (ibid.).

Efter insamling av material formuleras analysfrågor som ska appliceras på texterna. Analysfrågorna i min studie har koppling till den *beskrivande argumentationsanalysen* och dess tradition. Eftersom mina valda dokument är texter som påverkar och styr folkbiblioteken som en kulturpolitisk institution har jag valt analysfrågor av en kulturpolitisk karaktär. I den beskrivande argumentationsanalysen ställs frågor om vad som påstås i en text och vilka argument som används (Boréus 2018, s. 146f). Mina analysfrågor berör inte direkt vad som explicit argumenteras i en text, men de berör vad texterna beskriver, och därmed påstår, vad bibliotekens uppdrag och roll beskrivs vara. Det kan ses som en argumentation, vilket framförallt appliceras tillsammans med min valda teori, som undersöker kulturpolitiska argumentationer i texter (se Vestheim 2008). Det andra steget i textanalysen är att applicera analysfrågorna på texterna. Den här analysen har gjorts i ett separat dokument för att skapa en bestämd koncentration på textanalysen. Textanalysen av varje dokument gjordes för sig, för att ha ett riktat fokus på en text i taget. Det tredje och sista steget i textanalysen är att hitta mönster i texterna, där mönstren visar skillnader och likheter mellan respektive lands dokument. Detta gjordes efter applicering av analysfrågorna. I detta steg har jag gått igenom det som sägs i texterna och utifrån det försökt hitta gemensamma mönster, begrepp och teman i texterna. Dessa mönster skapar sedan en grund i *Resultat* samt i *Teoretisk analys av empirin*. Analysprocessen har alltid haft uppsatsens syfte och frågeställningar i åtanke.

Följande analysfrågor appliceras på texterna:

- *Vad påstår texten är folkbibliotekens uppdrag och roll?*
- *Vad är bibliotekets roll i relation till digitaliseringsprocesserna?*

- *Hur beskriver texten begreppet digital delaktighet?*

3.4 Etiska aspekter

Det finns flertal etiska aspekter som kan bedömas som problematiska i val av textanalys som metod. I användningen av en textanalys visas endast en sida av texten, författaren till texten kan ha tolkat det annorlunda. Ahrne och Svensson (2018) menar att etiska frågor i samhällsvetenskaplig forskning främst handlar om relationen mellan forskaren och de människor som studeras (ibid., s. 28f). När det gäller min undersökning, är det främst de institutioner som analyseras som påverkas. På grund av att inriktningen är på offentliga verksamheter kommer de inte påverkas på ett etiskt sätt som en enskild person eller organisation skulle göra eftersom materialet är offentligt publicerat. Det är mer väsentligt i min undersökning att referera rätt och inte ta ut citat eller påståenden som kan vinklas fel. För att ta hänsyn till det använder jag mig av Vetenskapsrådets (2017) åtta punkter om god forskningssed.

4 Teoretiskt ramverk

Här presenterar jag det teoretiska ramverk jag utgår från i uppsatsen. Mitt teoretiska ramverk är Geir Vestheims (2008) kulturpolitiska teori *All kulturpolitik är instrumentell*. Jag vill i uppsatsen nå kunskap om hur länderna argumenterar för att biblioteken ska arbeta med digital kompetens och digital delaktighet i respektive land. Jag har därför valt att utgå från ett teoretiskt perspektiv som fokuserar på kulturpolitiska argument eftersom folkbiblioteken är institutioner som styrs av kulturpolitiken. Därmed är val av teori grundad i uppsatsens syfte och frågeställningar. Vestheims teori är nära förknippat med två äldre teorier. Den första är Henrik Jouchumsen och Casper Hvenegaard Rasmussens (2006) modell om tre idealtyper som används för att undersöka synen på biblioteksanvändare. Den andra är Skot-Hansens (2006) kulturpolitiska modell om rationaliteter och särskilt hennes teori om kulturpolitik och dess relevans för folkbiblioteket och vilken logik som ligger bakom den. Båda analysmodellerna är relevanta att använda som teoretiska ramverk i kulturpolitiska undersökningar. Anledningen till att jag valde Vestheims (2008) analysmodell är för att jag vill specifikt analysera den kulturpolitiska argumentationen som förs i offentliga dokument – det är just det teorin fokuserar på.

Kulturpolitiska teorier är väl använt inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet (se till exempel Johannisson 2006, 2012; Kann-Rasmussen & Balling 2015). Vestheims teori har använts tidigare för att undersöka argumentationen i offentliga dokument i uppsatser inom biblioteks- och informationsvetenskap (se Agborg & Bolander 2011), men inte utifrån en jämförelse mellan två länders kulturpolitik, vilket jag ser att min studie bidrar till. I kapitlet presenteras det teoretiska ramverket, Vestheims typologi av argument och slutligen hur teorin appliceras i analysen.

4.1 All kulturpolitik är instrumentell

I uppsatsen intresserar jag mig för hur folkbiblioteken i Sverige och Danmark beskrivs i dokument som påverkar och styr folkbiblioteken som en kulturpolitisk institution. Jag riktar särskilt analysen mot hur det argumenteras för behoven av en ökad digital kompetens i dokumenten. Därför har jag valt Geir Vestheims kulturpolitiska teori *All kulturpolitik är instrumentell*. Vestheim är en norsk kulturforskare som presenterade teorin i en artikel i *KulturSverige 2009* (2008).

Enligt Vestheim (2008, s. 56) är all kulturpolitik instrumentell, i och med att allt annat vore ologiskt. Vestheim beskriver att människor verksamma inom kulturområdet ofta hävdar att kulturpolitiken har ”instrumentaliserat” kulturen och därmed gjort den till ett redskap för att uppnå andra politiska mål. Det ser han som ett ologiskt argument. Han menar att kulturpolitik är som all annan politik, det finns ingen skillnad mellan olika politiska ämnen, och det är därför meningslöst att argumentera för att det finns en skillnad (ibid.). Enligt Vestheim författas de kulturpolitiska målen såsom andra politiska mål. Politiska mål handlar om att ge medborgarna bättre villkor som ska gynna dem och därmed samhället (ibid.). Vestheim menar att kulturpolitiska mål inte är olika andra politiska mål och det finns värde i att stötta alla områden som gynnar samhället. Samtidigt skriver han att kulturpolitiken har ett speciellt ansvarsområde som direkt bidrar till idé-, värde- och kunskapsproduktion. Detta visar sig bland annat genom att det kulturpolitiska området ofta är under samma departement som andra politiska områden, som exempelvis har med utbildning och lärande att göra (ibid.).

Vestheim beskriver att i alla demokratiska stater har kulturpolitiken som mål att påverka medborgarna genom att bidra till arenor där de blir erbjudna kulturaktiviteter av olika slag (Vestheim 2008, s. 56f). Det kan ske via biblioteken, men även andra ABM-institutioner¹². Vestheim formulerar det som att ”Politisk sett har kulturen ingen isolert eigenverdi, han har berre verdi i forhold til enkeltmenneska som individ, som publikum eller som samfunnsborgarar” (Vestheim 2008, s. 56). I citatet ovan, menar Vestheim att den kulturpolitik som verksamma politiker prioriterar aldrig rättar sig efter den kulturella produkten eller processen. Han menar att politikerna prioriterar att det ska vara värdefullt för mottagaren som läser, lyssnar eller aktivt deltar i aktiviteten (Vestheim 2008, s. 57). I den kulturella prioriteringen framkommer det demokratiska förhållningssättet, i mötet med kulturen stärks ett lands demokrati, vilket således är ett argument för att staten ska stötta kulturen (ibid.).

Vestheims utgångspunkter är:

1. All kulturpolitik är på ett eller annat vis instrumentell i den förståelsen att kulturen används som ett verktyg för att påverka medborgarna på olika sätt.
2. I ett kulturpolitiskt argument är det ologiskt att hävda att kulturen har ett absolut egenvärde.
3. Kulturen kan, sociologiskt sätt, bära en delvis autonomi i förhållande till andra samhällsmässiga verksamheter eftersom konst och kultur blir skapta

¹² Arkiv-Bibliotek-Museum

och förmedlade i en bestämd historisk, økonomisk, materiell och social kontekst. Denna kontekst begränsar och reglerar möjligheten för en autonom handling, en så kallad armlängdsprincip, för att undvika att staten ska styra kulturella verksamheters innehåll genom exempelvis censur.

4. Kulturpolitiken har begränsad självständighet i förhållande till andra politiska områden. Kulturpolitiken förändras när samhällets värderingar och idéer förändras. Kulturpolitiken präglas av dessa värderingar och idéer. (Vestheim 2008, s. 57)

I den offentliga debatten finns det frågor och argument som kan ställas angående statligt stöd till konst och kultur. Vestheims idealtypsmodell innehåller fyra aspekter av denna diskussion, där varje aspekt utgör en idealtyp eller en instrumentalism. Argumenten formuleras med hjälp av tre frågor. Dessa frågor appliceras på uppsatsens valda texter för att analysera vilka argument och typer av instrumentalism som förekommer i texterna. I min undersökning samverkar dessa frågor med mina textanalytiska frågor, som har beskrivits i metodkapitlet. I Vestheims teori är de tre frågorna:

1. Vilken typ av argument är det?
2. Vem vänder sig argumentet till?
3. Vilken typ av instrumentalism handlar det om?

Figur 1. Type av argument, målgruppe og instrumentalitet for offentlig støtte til kunst og kultur

Type av argument	Argumentets målgruppe	Type av instrumentalitet
Støtte den "gode" kunsten p.g.a. kunstens "indre verdi"	Enkeltmennesket som privatperson	Estetisk og dannende instrumentalitet
Støtte kunst og kultur for å skapa økonomisk utvikling	Enkeltmennesket som økonomisk vesen	Økonomisk instrumentalitet
Støtte kunst og kultur for å skapa sosial utvikling og integrasjon	Enkeltmennesket som sosialt vesen	Sosial instrumentalitet
Støtte kunst og kultur for å bidra til opplysning og samfunnsengasjement	Enkeltmennesket som samfunnsborgar (citizen)	Politisk mobiliserende instrumentalitet

Vestheim 2008, s. 57

Som nämnts, har Vestheims teori tidigare använts inom biblioteks- och informationsvetenskapliga studier. Användning av Vestheims teori har främst berört beskrivningar av kulturpolitik samt att i kulturpolitiska satsningar finns principen om armlängds avstånd, vilket innebär att politiker inte ska ha åsikter om innehållet i konstnärliga och kulturella uttryck eller verksamheter (se Kulturanalys Norden 2017, s. 62). I min undersökning bidrar teorin till att undersöka de argument som används i offentliga dokument som påverkar och styr folkbiblioteken som en kulturpolitisk institution i Sverige och Danmark. Särskilt hur bibliotekens uppdrag och roll beskrivs och hur det relaterar till bibliotekens arbete med digital kompetens och digital delaktighet. Detta är intressant att undersöka då en ökad digital kompetens bland medborgarna är ett delvis kulturpolitiskt mål i både Sverige och Danmark. Målet är också ett utbildningspolitiskt mål (Digitaliseringsstyrelsen 2016; Regeringskansliet 2017).

4.1.1 Kvalitetsargumentet

Den första argumentstypen som Vestheim tar upp är *kvalitetsargumentet*. Det handlar om att statens kulturpolitik först och främst ska stödja den ”goda” konsten, då den goda konsten har ett objektiva ”inre” som endast konst av hög kvalitet anses inneha (Vestheim 2008, s. 57f). Det inre värdet ligger i själva konstverket, det är därmed objektiva och riktar sig direkt till individen. Om individen tar till sig konsten, skapar den per definition möjligheter för ett rikare och mer utvecklat liv. Vestheim menar att det argumentet har en inbyggd diskriminering. Diskrimineringen visar sig genom att vissa typer av människor eller samhällsgrupper inte deltar i eller känner sig speglade i den ”goda” konsten (ibid.). Det kan enligt Vestheim handla om människor som har en annan socioekonomisk bakgrund än de som konsten riktar sig mot och har därmed ingen förutsättning för att ta till sig den ”goda” konsten. Konsekvensen blir att de inte inkluderas i den statliga kulturpolitiken, då kulturpolitiken stöttar den goda konsten (ibid.). I min undersökning anser jag att jag kan använda det här argumentet i förståelsen att vissa digitala satsningar som stater gör diskriminerar människor som inte har tillräcklig digital kunskap för att använda sig av särskilda tjänster såsom bibliotekens tjänster och blir därmed exkluderade. I ett så kallad ”perfektionistiskt” argument, som Vestheim tar upp, ses det inte som ett problem, då konsten och kulturen vänder sig till individer, inte till särskilda sociala grupper. Kulturpolitiken kan därmed bedömas som elitisk (ibid.)

Kvalitetsargumentet har en bakgrund i 1800-talets aristokratiska samhälle, som togs över av en borglig elitism. Det aristokratiska samhället utvecklades till ett borgligt

samhälle under 1800-talet, efter den franska revolutionen år 1789. Vestheim beskriver att det borgliga samhället visar sig i att kulturen och konsten skulle främst vända sig till privatpersoner, men dessa personer var alltid i en högre klass än majoriteten av medborgarna. Ett annat kvalitetsargument under 1800-talet var att konsten och kulturen skulle visa nationens bästa sida, därför var konst och kultur av hög kvalitet av största prioritering för staten. Genom konsten och kulturen tecknas bilden av en nation. Eftersom staten stöttar kulturen, bidrar staten till att forma en nationell identitet. Därmed, menar Vestheim skapas en nationell integration av olika samhällsgrupper och ett ökat demokratiskt samhälle, när även den folkliga kulturen fick stöd av staten. Således skapas hegemoni. (Vestheim 2008, s. 58)

4.1.2 Det ekonomiska argumentet

Det ekonomiska argumentet handlar om att genom statens stöd av konst och kultur skapas en grund för social och ekonomisk utveckling i ett land. Det består av uppfattningen att produktion och förmedling av konst och kultur i sig själv kan komma att utgöra en del av ekonomin och näringslivet i ett land, då det även skapas attraktiva arbetsplatser. Dessutom ska kulturen enligt detta resonemang ha en positiv effekt på människors kreativitet, inom alla slags områden, inte endast kulturen eller ”kreativa” yrken. Det här argumentet är sammankopplat med en nyliberalistisk filosofi som hävdar att i den globaliserade ekonomin har produktion och distribution av immateriella och symboliska varor en stor betydelse för social och ekonomisk utveckling. Det ses därmed som värdefullt att stödja kulturen, eftersom den bidrar till ekonomisk och samhällelig utveckling i andra områden. (Vestheim 2008, s. 59)

Vestheim menar att i länder som har fri marknadsekonomi, där statlig inblandning i näringslivet är ovanligt, finns det ofta en syn att den fria marknadsekonomi ordnar kulturen själv, där behöver inte staten aktivt producera kultur. Därmed blir kulturproduktionen och distributionen kommersialiserad. I förhållande till det blir skillnaden mellan hög och låg kultur irrelevant, då den fria marknaden inte fungerar efter något kriterium. På marknaden blir det den ekonomiska effektiviteten som överlever. Det är ett nyliberalt argument, som har blivit allt vanligare, även om det i Norden inte kommit att få full effekt ännu. Men vissa nyliberala synsätt finns i den nordiska kulturpolitiken, enligt Vestheim (ibid.), som främst rör effektivitet – det rör sig främst om det som tidigare har beskrivits om NPM. NPM såsom de nyliberala synsätt som Vestheim beskriver, handlar om effektivitet. Vestheim beskriver att idag finns fortfarande synen att staten ska stödja kulturella

verksamheter, men att olika kulturella institutioner ska samarbeta mer. (Vestheim 2008, s. 59)

4.1.3 Argumentet för social utveckling och integration

Det tredje argumentet om statligt stöd till kulturen handlar om att det finns en förväntan på sociala effekter av satsningarna. Sådana sociala effekter handlar till exempel om: bättre trivsel för medborgarna, att de ska ha ett varierat och meningsfullt liv, att de identifierar sig med regionen de bor i och känner att de är delaktiga medborgare samt att den sociala isolationen ska minskas. (Vestheim 2008, s. 60)

Integration är ett viktigt nyckelord inom kulturpolitiken, liksom i andra politiska områden. I samhällen som är präglade av etnisk mångfald och kulturella skillnader, är den demokratiska rätten att ha tillgång till sin egen kultur väsentlig. I arbetet med integration överlappar nationell kulturpolitik och nationell politik i andra områden, såsom, skola-, utbildning- och socialpolitik. Att betrakta kultur som ett verktyg för att skapa social integration är inte en ny tanke, den går tillbaka till 1800-talets syn på nationell integration. Den synen fanns också inom den tidiga socialdemokratins som skulle integrera arbetarklassen i ett redan etablerat samhälle. Emellertid kan det vara komplicerat att använda kultur som ett instrument för att skapa social integrering. Vestheim menar att det kan vara svårt att visa att kulturen uppnår de effekterna som förväntas. Därmed, kan det statliga stödet till kulturen blir ifrågasatt. (Vestheim 2008, s. 60f)

4.1.4 Det demokratiska argumentet

Det fjärde och sista argumentet, innebär att staten bör stötta konst och kultur eftersom den upplyser, utbildar och ökar samt utvecklar medborgarnas kunskap att förstå och delta i demokratiska processer. Enligt det perspektivet är kulturen ett instrument för att skapa lojala demokratiska medborgare. Demokratiargumentet har historiskt sätt varit starkt i de nordiska länderna. Det har sin grund i 1800-talets nationalliberala politiska idéer, som bland annat handlade om att integrera folklig kultur i den nationella kulturen. Senare använde arbetarrörelsen sig av det demokratiska argumentet för att sociala och kulturella upplevelser också skulle få plats i den nationella kulturen. (Vestheim 2008, s. 61)

I en nordisk kulturpolitisk tradition kan det estetiska kulturbegreppet anses vara för snävt. Det är framförallt den ”fina” konsten som framhålls i nordisk kulturpolitik, men historiskt sätt har även folklig konst och kulturaktiviteter satt en viss prägel på

den kulturpolitiska argumentationen i form av förmedling av resurser. En historisk förklaring till det är att folkrörelser i Norden traditionellt har haft en stark politisk position, de har varit centrala i uppbyggande av demokratin. Under 1970-talet stärktes folkbildningens roll i Norden ytterligare. Den demokratiska idén är väsentlig inom utvecklingen av folkrörelsernas kulturverksamheter. Därmed hade verksamheterna en vilja att främja en demokratisk anda. (Vestheim 2008, 61f)

4.2 Hur teorin används i analysen och sammanfattande reflektion

Min studie har som syfte att undersöka vilken folkbibliotekens uppdrag och roll beskrivs vara i arbetet med digital kompetens och digital delaktighet i Sverige och Danmark. Jag vill därmed undersöka och nå kunskap om vilka argument som kan urskiljas och definieras i mitt empiriska material, samt vilka skillnader och likheter som finns i ländernas argumentationer. Vestheims kulturpolitiska teori är lämplig att använda eftersom folkbiblioteken är en kulturpolitisk institution som påverkas och styrs av offentliga dokument, därmed har jag valt en kulturpolitisk teori att applicera på dokumenten. Det handlar främst om kulturpolitik, även om min analys också ligger nära utbildningspolitik. I analysen använder jag mig av Vestheims analysmodell för att finna de argument som visar sig i texterna. I uppsatsen tolkas Vestheims typologi av argument som typer av instrumentalism. Eftersom jag vill undersöka de kulturpolitiska argumenten, kommer jag främst att använda mig av de olika argumentstyperna, men i uppsatsen förstås argumentstyperna också som typer av instrumentalism.

I det teoretiska ramverket har jag redogjort för Vestheims fyra kulturpolitiska utgångspunkter. Vestheim anser att kulturpolitiken ska behandlas som all annan politik, men menar samtidigt att kulturpolitiken berörs snabbt av samhällets förändringar och värderingar, liksom all annan politik (Vestheim 2008). Med anledning av det kan kulturpolitiken, och därmed biblioteken som är en kulturell verksamhet, vara ett instrument för att spegla samhällets snabba förändring. I uppsatsen ligger fokus på samhällsförändring i form av digitaliseringens påverkan. Bibliotekens uppdrag och roll speglar sig i förändringen och hur biblioteken arbetar med digital kompetens för att möta människors behov av ökad digital kompetens och stöd.

5 Resultat och analys

Föreliggande kapitel är indelat i två längre avsnitt, *Resultat* och *Teoretisk analys av empirin*, som båda har ett antal underrubriker. I det första avsnittet redogör jag för resultatet av min textanalys. Det första avsnittet är uppdelat i ett svenskt och danskt perspektiv. I det senare avsnittet analyserar jag det textanalytiska resultatet, med utgångspunkt i mitt teorival samt bakgrund och tidigare forskning. Det senare avsnittet är min teoretiska analys.

5.1 Resultat

I det första avsnittet redogörs för resultatet från textanalysen av de sex dokumenten. Jag utgår ifrån de tre textanalytiska frågorna som har beskrivits i metodkapitlet. Frågorna har också inspirerat rubriksättningen i föreliggande avsnitt. Jag har delat upp de svenska och danska texterna för att skapa en tydligare struktur för läsaren. Det svenska och danska materialet är uppdelat i ett antal underrubriker med antingen beskrivningen *Ett svenskt perspektiv* eller *Ett danskt perspektiv*. Därmed skapas en tydlig struktur i texten.

5.1.1 Ett svenskt perspektiv: folkbibliotekens uppdrag och roll

I arbetet med textanalysen har jag identifierat hur samtliga svenska dokument beskriver folkbibliotekets uppdrag och roll utifrån ett demokratiskt förhållningssätt.

Biblioteken påstås vara till för alla, med hänsyn till allas olika behov och förutsättningar (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 1). I förslaget till biblioteksstrategin beskrivs det att målet med hela biblioteksverksamheten är att stärka bildningen och således stärks demokratin (ibid.). Det här målet återkommer flertal gånger i texten (se Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 6, 11, 13, 21). I biblioteksstrategin relaterar författarna av texten till bibliotekens tidigare roll, där bildning var i fokus och beskriver bibliotekens framväxt. Det återkommer flera gånger i texten. Ett exempel på det är:

Under 1900-talets första decennier växte folkbiblioteken fram med utgångspunkt i arbetarrörelsens, nykterhetsrörelsens och studieförbundens folkbildningssträvanden.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 2.

I förslaget till biblioteksstrategin anges bibliotekens uppdrag tidigt och texten sammankopplar det med bibliotekslagen (SFS 2013:801). 2 § i bibliotekslagen är textens utgångspunkt, med dess beskrivning att bibliotek ska vara till för alla. Det

beskrivs att biblioteken tillhör folket, det är bibliotekens mål att bilda medborgarna och därigenom stärka demokratin (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 1).

Det yttersta målet med hela verksamheten [biblioteken] är att stärka bildningen och därmed demokratin. Vi ser biblioteken som en självständig kraft i det demokratiska samhällsbygget, en femte statsmakt. Bibliotekens verksamhet och innehåll är folkets skatter, samtidigt som deras sanningar och fakta utgör en fara för demokratins fiender.

Fichtelius, Persson och Enarsson 2019, s. 1.

Samtliga texter har ett demokratiskt synsätt. I förslaget till biblioteksstrategin (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 1) beskrivs det som att biblioteken ska vara folkets och samhällets demokratiska pelare. Biblioteken som verksamhet ska vara folkets ”skattkammare”. Den här skattkammaren innehåller tillgång till information. Genom information kan biblioteken besegra censuren. Det är ett argument som återkommer flera gånger i texten, där bibliotekens demokratiska uppdrag används som ett argument i texten för att motarbeta censuren (ibid., s. 1, 2, 4, 6f). Strategin förankrar sig därmed i det demokratiska uppdraget, de identifierar att:

I tider när demokratin hotas av mörka krafter över hela världen blir bibliotekens roll och uppgift allt viktigare. Biblioteken är en femte statsmakt, en konstitutionell pelare som balanserar andra statsmakter. Bibliotekens verksamhet och samlingar, liksom den litteratur och kunskap bibliotekarien ger nyckeln till, är det demokratiska samhällets skatt.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 6.

Flera av texterna förhåller sig till bibliotekslagen (SFS 2013:801), där de förankrar sig i lagens beskrivning av bibliotekens uppdrag. I texten ”För det demokratiska samhällets utveckling – Bibliotekslagen enligt lagstiftaren” (Svensk biblioteks förening 2019) förtydligas bibliotekslagen enligt lagstiftaren. Texten har sin utgångspunkt i lagen och därmed lyfts också ett demokratiskt och juridiskt förhållningssätt. I den tydliggörs att bibliotekens främsta uppdrag är det demokratiska vilket fastslås i portalparagrafen. Ett citat på det är:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning

Svensk biblioteks förening 2019, s. 9.

De förtydligar direkt efter ovanstående formulering att:

Med denna formulering [föregående citat] knyter lagstiftaren an till hur bibliotekens grundläggande uppdrag uttryckts i internationella sammanhang, till exempel i IFLA:s och Unesco:s olika biblioteksmanifest.

Svensk biblioteks förening 2019, s. 9.

I förhållande till citatet ovan, förhåller sig i sin tur till hur bibliotekens uppdrag och roll uttrycks av IFLA¹³ och Unesco i deras folkbiblioteksmanifest¹⁴, ett dokument som också har ett demokratiskt synsätt och som många biblioteksorganisationer har skrivit under, bland annat Svensk biblioteksförning (Svensk biblioteksförning 2019). Folkbiblioteksmanifestet går i linje med bibliotekens tidigare uppdrag och roll som ”folkbildare” (Svensk biblioteksförning 2019, s. 9). Det allmänna biblioteksväsendet ska enligt lagen ”verka för kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning” (ibid.), genom det befästs demokrati (ibid., s. 9f). Demokrati befästs när individer får ökad kunskap och förutsättningar, genom ökad tillgänglighet av information och kunskap förmedlas demokrati (ibid.). I texten belyser Svensk biblioteksförning (2019) bibliotekslagens förankring i folkbiblioteken. Ett exempel på det är:

Folkbiblioteken ska enligt lagen vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Inriktningen är alltså inte enbart kommuninvånarna, eller ens alla svenska medborgare – folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla, även för till exempel besökare på orten och för de utan svenskt medborgarskap.

Svensk biblioteksförning 2019, s. 20.

I ”För det demokratiska samhällets utveckling – Bibliotekslagen enligt lagstiftaren” (Svensk biblioteksförning 2019, s. 20) återges det att, utifrån bibliotekslagen, är bibliotekens uppdrag och roll att rikta sig till ett antal prioriterade grupper, bland annat barn- och unga. Det fastslås att biblioteken har som uppdrag att främja barn- och ungas språkutveckling. Tillgänglighet är avgörande när människor ska öka sin läsförmåga, det beskrivs att läsförmågan är av stor betydelse för att kunna delta i samhället (ibid.).

I bestämmelsen står att barns och ungas språkutveckling ska främjas genom att biblioteken erbjuder litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. Det innebär att biblioteken måste ta hänsyn till bland annat olika åldersgrupper och de skilda förutsättningar barn och ungdomar kan ha, till exempel med anledning av funktionsnedsättning.

Svensk biblioteksförning 2019, s. 22.

Det handlar också om att ta hänsyn till barns och ungdomars intressen och, för att kunna göra det, om att inhämta och beakta deras åsikter. Det är betydelsefullt att barn och ungdomar själva ges möjlighet till inflytande över hur biblioteken bedriver sin verksamhet i denna del.

Svensk biblioteksförning 2019, s. 22.

Bibliotekens uppdrag och roll att nå ut till alla, utifrån medborgarnas egna behov och förutsättningar beskrivs också i digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017, s. 13). I digitaliseringsstrategin beskrivs det att alla har rätt att få tillgång till särskilda digitala lösningar. I relation till det, beskrivs det i strategin att biblioteken spelar en viktig roll när det gäller digitala lösningar, eftersom de redan idag arbetar

¹³ *The International Federation of Library Associations and Institutions*

¹⁴ Se Unesco (2014)

med att nå ut till allmänheten. Därmed anses det att biblioteken kan och har verktygen för att öka allmänhetens digitala kompetenser (Regeringskansliet 2017, s. 13).

Individer ska erbjudas universellt utformade och flexibla lösningar som ökar incitamenten för att fortlöpande utveckla den digitala kompetens och de förmågor som behövs för att delta i samhället. Många bibliotek arbetar med digital kompetens och medie- och informationskunnighet och biblioteken har en viktig roll för att öka den digitala kompetensen hos allmänheten.

Regeringskansliet 2017, s. 13.

Ovanstående citat berör särskilt bibliotekens roll att utveckla medborgarnas digitala kompetens. Digitaliseringsstrategin menar att biblioteken har en viktig roll att spela i det (Regeringskansliet 2017, s. 13). Det beskrivs också i digitaliseringsstrategin att för att vara en del av samhället behöver samtliga medborgare adekvat digital kompetens. Det urskiljs av den svenska regeringen som en av digitaliseringsstrategins och därmed den svenska regeringens stora prioriteringar (ibid.). Samtliga texter påstår att biblioteken är en värdefull resurs och det uttrycks även i digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017), vilket är en strategi som folkbiblioteken ska följa, då de är en del av den offentliga sektorn.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att samtliga texter uttrycker att biblioteken i Sverige har ett demokratiskt uppdrag och en samhällsfokuserad roll. Det påstår samtliga texter. Samtliga texter förankrar antingen bibliotekens uppdrag och roll till det som beskrivs i bibliotekslagen om att biblioteken ska vara tillgängliga för alla eller beskriver biblioteken som en viktig samhällsresurs. Det kan anses vara en självklarhet i dokumentet som handlar om bibliotekslagen, men det är även viktigt att poängtera att även de andra dokumenten också förhåller sig till det som beskrivs i bibliotekslagen. I texterna uttrycks det att biblioteken har som uppdrag att både förhindra och motarbeta censur, samtidigt som bibliotekens uppdrag som bildningsinstitution ska värnas om. Digitaliseringen ses därmed både som en fördel och som ett potentiellt hot mot demokratin. Tillgänglighet är i fokus enligt bibliotekslagen. I tydliggörandet av bibliotekslagens paragrafer framkommer det att digital kompetens för hela allmänheten, även de utan svenskt medborgarskap, är en väsentlig del för att kunna delta i samhället. Det blir därmed en del av bibliotekens uppdrag och roll, eftersom de ska vara en tillgång för alla.

5.1.2 Ett svenskt perspektiv: biblioteken i digitaliseringsprocesserna

Digitaliseringen av samhället beskrivs av samtliga texter. I förslaget till den svenska biblioteksstrategin (Fichtelius, Persson och Enarsson 2019, s. 2) påstås det att den digitalisering som pågår i samhället riskerar att göra biblioteken mindre relevanta

om de inte lever upp till medborgarnas efterfrågan och behov av olika digitala tjänster. I förslaget till biblioteksstrategin beskrivs behovet som både lokalt och nationellt (Fichtelius, Persson och Enarsson 2019, s. 2). Det argumenteras för att biblioteken har en roll att spela i utvecklingen av digitala tjänster. Rollen innebär att biblioteken bör delta i digitaliseringsprocesserna eftersom bibliotekarier ska kunna hantera och ha kunskap om de tjänster som erbjuds på biblioteken (ibid.). Det argumenteras för att det enbart finns fördelar med att biblioteken aktivt deltar i digitaliseringsprocesserna, eftersom det tillgodoser användarnas behov (ibid.). Samtidigt beskrivs det i texten vid upprepade gånger att Sverige har en lång väg kvar beträffande digitaliseringen av samhället. Två exempel på det är:

Sverige har halkat efter andra länder i att erbjuda digitala bibliotekstjänster och digital tillgång till kultur- och kunskapsarv.

Fichtelius, Persson och Enarsson 2019, s. 2.

Sverige bör liksom våra nordiska grannar och andra länder bygga gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster anpassade för olika målgrupper, exempelvis för barn eller nationella minoriteter. Digitalisering är grunden för användarnas utvecklade tillgång till kultur- och kunskapsarv. I digitaliseringen ligger också nyckeln till förändring och utveckling av bibliotekens uppgift och roll i samhället.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21.

Återkommande i texterna är argumentet att digitaliseringen anses vara en möjlighet för biblioteken att öka sin relevans (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 2). Om biblioteken inte tar hänsyn till medborgarnas behov, följer de varken bibliotekets uppdrag eller bibliotekslagen (SFS 2013:801, 6 §). I förslaget till biblioteksstrategin beskrivs det att digitaliseringen medför nya krav för hela biblioteksväsendet, där källkritik och källmedvetenhet är en viktig del (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 2). Samtidigt skildras digitaliseringen som ett hot i förslaget till biblioteksstrategin. Det uttrycks att med anledning av den ökade andel information som sprids, har biblioteken ett uppdrag och en roll att vägleda medborgarna hur de kan kontrollera vad som är trovärdigt (ibid.).

Vid en kris och krigssituation kan rykten, falska nyheter och propaganda mötas av ett biblioteksväsende som har en viktig roll för en säker, oberoende och trovärdig informationsförmedling för hela samhället som en del av civilförsvaret.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 7.

I digitaliseringsstrategin argumenteras det för att det behövs en ökad digital kompetens på alla nivåer inom offentlig sektor. I de offentliga välfärdstjänsterna, såsom biblioteken, beskrivs det att de har kontakt med majoriteten av befolkningen och därmed ska ha en social och utbildande roll. Dessa roller är direkt kopplade till digitaliseringen. Vidare beskrivs att genom digitaliseringen kan offentliga verksamheter erbjuda ökad tillgång till samhällsservice (Regeringskansliet 2017, s.

8). Samtidigt betonas det att alla behöver öka sin digitala kompetens, även de som arbetar med information dagligen, såsom bibliotekarier (Regeringskansliet 2017, s. 8).

Den sociala aspekten är viktig, eftersom digitalisering har potential att höja livskvaliteten genom såväl tillgång till samhällsservice som till media och kultur och därför behöver alla människor omfattas. Detta bidrar till den sociala sammanhållningen.

Regeringskansliet 2017, s. 8.

Den svenska regeringens digitala mål och visioner har ett fokus på samhällets digitalisering (Regeringskansliet 2017, s. 8f). I digitaliseringsstrategin beskrivs det att Sverige har som mål att bli bäst på att använda digitaliseringens möjligheter. Det övergripande målet i digitaliseringsstrategin är att Sverige ska prioritera den digitala utvecklingen, i det är de samhälleliga behoven centrala (ibid.).

Digitalisering är därmed inte ett självändamål. Arbetet mot visionen i digitaliseringsstrategin handlar om att använda digitaliseringens möjligheter på bästa sätt i alla samhällsfunktioner och öka människors livskvalitet.

Regeringskansliet 2017, s. 9.

Den information som framställs eller samlas in i den offentliga sektorn är en tillgång som är gemensam för statliga och kommunala myndigheter och samhället i övrigt. Genom att förädla, sammanställa och på andra sätt använda information kan olika aktörer skapa nya kommersiella och ideella tjänster och därmed ge förutsättningar för samhället att tillgodo-göra sig det värde informationen kan ha när den används för andra ändamål än myndigheternas egen verksamhet.

Regeringskansliet 2017, s. 22.

Enligt bibliotekslagen ska biblioteken ”verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet” (Svensk biblioteksförening 2019, s. 22). Det argumenteras för att biblioteken har en roll att ”öka kunskap om informationsteknik”, vilket är grundad i att många i samhället inte har tillräcklig stor digital kompetens eller kunskap kring hur digital teknik kan användas. Således återkopplar bibliotekslagen till att regeringen har identifierat en brist i digital kompetens som ett samhälleligt problem (ibid.; se även Regeringskansliet 2017). Trots att det finns många tekniskt kunniga i Sverige, påstås det att de flesta saknar väsentlig kunskap om hur man bör förhålla sig till digitala källor. Denna brist i kunskap är framförallt avsaknaden av att förstå hur information kan problematiseras, värderas och kritiskt granskas (Svensk biblioteksförening 2019, s. 22), vilket är en del av MIK.

Bestämmelsen tar sikte på förmågan att utnyttja digital teknik för att inhämta och värdera information. Det betonas särskilt i regeringens proposition att även om många idag har stora kunskaper om hur informationstekniken kan användas så gäller det inte i alla grupper. Det konstateras också att, även bland dem som är tekniskt kunniga, saknas ibland väsentliga insikter om hur man bör förhålla sig till digitala informationskällor och hur information kan problematiseras, värderas och kritiskt granskas.

Svensk biblioteksförening 2019, s. 22.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att, enligt texterna, är bibliotekens uppdrag och roll i digitaliseringsprocesserna betydelsefull i Sverige. Samtliga texter beskriver att biblioteken spelar en central roll i samhällets digitalisering. Texterna lyfter att biblioteken spelar en central roll eftersom de har social kontakt med människor som inte kan, eller har möjligheten att följa med i samhällets snabba digitalisering. Sålunda kan biblioteken använda sin roll till att utveckla människors digitala kompetens samt erbjuda sina egna digitala tjänster utifrån allmänhetens behov.

5.1.3 Ett svenskt perspektiv: centrala begrepp

Flera centrala begrepp används i texterna. Det är begrepp som används för att beskriva de nya kunskapsbehov som har uppstått i och med digitaliseringen.

Digitala begrepp beskrivs i samtliga texter. Digital delaktighet används i två av de tre svenska texterna. I förslaget till biblioteksstrategin (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019) uttrycks det att digitaliseringen av biblioteken är en del av hela samhällets digitalisering. Återkommande i biblioteksstrategin, argumenteras det för att biblioteken är nära förknippat med samhällets förändringar.

Digitaliseringen av biblioteksverksamheten är en del av hela samhällets digitalisering, där Sverige strävar efter att vara världsledande. Inte bara kulturarvet, utan nationens hela kunskapsarv, ska så lätt och fritt som möjligt vara digitalt tillgängligt för hela befolkningen. Därmed uppkommer nya bearbetningsmöjligheter och användningsområden för den samlade kunskapen.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21.

I förslaget till biblioteksstrategin beskrivs det att digital tillgänglighet är den mest centrala frågan för att biblioteken ska behålla sin relevans (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21ff). Det argumenteras för att biblioteken måste delta och bidra i alla digitala aspekter i samhället. Här återkopplar förslaget till biblioteksstrategin till de mål och visioner som är författat i digitaliseringsstrategin (se Regeringskansliet 2017). I förslaget till biblioteksstrategin beskrivs det att biblioteken ska bistå centrala samhällsinstanser i det nya informations- och kunskapssamhället, när sådana behov kommer upp för att motverka ett digitalt utanförskap (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21ff). I texten beskrivs begreppen ”digital tillgänglighet” och ”MIK”. Det är två begrepp som relaterar till begreppen digital kompetens och digital delaktighet. Det understryks att digitala insatser är avgörande för att både barn och vuxna ska delta i samhället (ibid., s. 6, 18). I texten beskrivs de två begreppen och bibliotekens förhållningssätt till dem.

Beskrivning av MIK:

[...] folkbiblioteken stödjer aktivt utveckling av människors medie- och informationskunnighet (MIK), som är helt avgörande för förmågan att kritiskt söka, granska och värdera information, texter och andra medier.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 16.

Beskrivning av digital tillgänglighet:

Om biblioteken ska behålla och öka sin relevans hos användarna är digital tillgänglighet den mest centrala frågan. Bibliotekens resurser måste göras tillgängliga för användarna utifrån det sätt de söker kunskap i dag.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21.

Samtliga texter använder sig av flera digitala begrepp. I digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017, s. 12) används främst begreppet digital kompetens, vilket är ett begrepp som ingår i begreppen digital delaktighet och MIK. I digitaliseringsstrategin beskrivs innebörden av digital kompetens på följande sätt:

[...] alla ska vara förtrogna med digitala verktyg och tjänster, samt ha förmågan att följa med och delta i den digitala utvecklingen utifrån sina förutsättningar.

Regeringskansliet 2017, s. 12.

Flera av texterna beskriver digital kompetens. I digitaliseringsstrategin understryks det att kompetens handlar dels om, att ha förmågan att använda sig av digitala verktyg och tjänster, och dels om MIK, som berör de kunskaper och förmågor som krävs för att ”finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang” (Regeringskansliet 2017, s. 12). Utöver digital kompetens är trygghet och tillgänglighet viktiga faktorer för digital delaktighet. I digitaliseringsstrategin argumenteras det att trygghet i förhållande till att motverka cyberbrott är väsentliga faktorer för digital delaktighet. Samt tillgänglighet i relation till tillgång till information och litteratur på flera språk (ibid.). I digitaliseringsstrategin framhävs nödvändigheten att alla bör delta i den digitala utvecklingen, både verksamheter och privatpersoner (ibid.):

[...] digital kompetens innebär att alla ska vara förtrogna med digitala verktyg och tjänster samt ha förmåga att följa med och delta i den digitala utvecklingen utifrån sina förutsättningar. Digital kompetens handlar dels om tekniska färdigheter att använda digitala verktyg och tjänster, dels om medie- och informationskunnighet, som omfattar de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang.

Regeringskansliet 2017, s. 12

Digital kompetens innefattar även förmågan att följa med i den digitala utvecklingen på ett sätt som ger möjlighet att få och behålla en anställning, att kunna starta och driva företag eller för att stärka organisationers eller företags innovationsförmåga och konkurrenskraft.

Regeringskansliet 2017, s. 12

Samtliga texter redogör för att allas delaktighet i samhället främjas med hjälp av kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. I bibliotekslagen betonas det att biblioteken är särskilt betydelsefulla för de i samhället som saknar ekonomiska möjligheter att själva köpa medier eller har kunskap att hitta de medier som de söker (Svensk biblioteks förening 2019, s. 10).

Att alla har tillgång till information och kunskap är en väsentlig förutsättning för delaktighet i samhällslivet och det demokratiska samhällets utveckling. Inte minst är det viktigt att beakta detta när det gäller grupper som möter trösklar av språklig eller annan art för att ta del av det informationsutbud som tillhandhålls på mediemarknaden.

Svensk biblioteks förening 2019, s. 15.

Det synliggörs också i digitaliseringsstrategin, där argumenteras det att:

En viktig förutsättning för en väl fungerande demokrati är att det finns oberoende medier med allsidig nyhetsförmedling och granskande journalistik samt ett fritt och oberoende kulturliv.

Regeringskansliet 2017, 19.

Sammanfattningsvis kan man påstå att, enligt texterna, är digital kompetens och digital delaktighet samt dess relaterade begrepp komplexa. De används flitigt tillsammans med andra relaterade begrepp, där de används på ett likvärdigt sätt. Digital delaktighet beskrivs, såsom andra begrepp för att skildra ett samhälle där det är nödvändigt för alla att ha digital kompetens och vara digitalt delaktiga i en mängd olika områden; för att sedan kunna delta och bidra till samhällets utveckling.

5.1.4 Ett danskt perspektiv: folkbibliotekens uppdrag och roll

I ”Bibliotek og Borger” beskrivs det att biblioteken och medborgarservice har vuxit samman, särskilt eftersom många danska bibliotek även är medborgarkontor, framförallt i större städer som Köpenhamn och Aarhus (Knudsen 2014, s. 13). Den ökade andel medborgarkontor har bidragit till att medborgarservice är en väsentlig del av verksamheten i danska bibliotek. En särskilt viktig inriktning för biblioteken beskrivs vara digital vägledning, vilket ligger i linje med den danska regeringens mål att skapa digitalt självständiga medborgare (ibid.). I ”Bibliotek og Borger” (ibid.) beskrivs det att flera danska kommuner anser att biblioteken har en styrka när det gäller vägledning och undervisning i informationssökning. I relation till det, beskrivs en tidigare undersökning från 2010 som behandlade bibliotek och medborgarservice. Det påstås, utifrån den äldre undersökningen, att en stor förändring har skett mellan biblioteken och medborgarservice, där biblioteken har fått ökade uppgifter som rör medborgarservice, såsom arbete med legitimation och andra serviceinriktade uppgifter som berör medborgarservice (ibid., s. 29). Förändringen gäller bibliotekens uppdrag och roll i relation till de digitaliseringsprojekt som kommunerna gör, där biblioteken nu påstås vara ett nav för lärande (ibid.):

Tilbagemeldingerne viser, at der er sket en stor udvikling fra 2010 til i dag i bibliotekernes roller og funktioner i forhold til involveringen i de kommunale It-strategier. Bibliotekerne er beviseligt blevet krumtap eller knudepunkt for information og læring.

Knudsen 2014, s. 29.

Samtlige tekster beskriver at bibliotekens oppdrag och roll är beroende av den lokala kontext som varje specifikt bibliotek befinner sig i. I ”Bibliotek og Borger” (Knudsen 2014, s. 33) betonas det att digital kompetens är en förutsättning för att medborgare ska klara sig i det ökade digitala samhället. I de områden där människor kan behöva extra hjälp argumenteras det för att biblioteken kan erbjuda sina digitala tjänster direkt i samhället, det påstås är en del av bibliotekens samhällsliga oppdrag (ibid.). I ”Bibliotek og Borger” beskrivs bland annat ”Digibussen” – som är ett mobilt bibliotek¹⁵ som också erbjuder medborgarservice (ibid.). Det argumenteras för att Digibussen och liknande satsningar är en lösning för människor som inte har en egen dator eller smartphone eller som behöver grundläggande introduktion i digital teknik och som inte kan ta sig till biblioteket (ibid.).

Den gode netadgang alle steder – også i landområderne – er en klar forudsætning for at kunne klare sig som digital borger i Danmark. Der skal naturligvis også være en hurtig og stabil internetforbindelse i den digitale bus. Ellers er det meget begrænset, hvilke serviceydelser biblioteket kan levere.

Knudsen 2014, s. 33.

I ”Bibliotek og Borger” (Knudsen 2014, s. 5) förankrar sig texten i bibliotekslagen (*Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed 2013*) och samarbetet mellan bibliotek och medborgarservice. Det beskrivs att det här samarbetet är en del av dagens moderna bibliotek och ingår i bibliotekens oppdrag (Knudsen 2014, s. 5). Därmed finns det ett demokratiskt synsätt i texten. Två exempel på det är:

Der er både lovgrundlag og gode bevæggrunde for samarbejdet mellem biblioteker og borgerservicecentre. Biblioteksloven forpligter bibliotekerne til at formidle kommunal og statslig information og information om samfundsforhold i øvrigt. Informationskompetencer er kernestof hos medarbejderne. Digitale selvbetjeningsløsninger med vejledning i at bruge dem hører naturligt til i bibliotekerne.

Knudsen 2014, s. 5.

Lov om kommunale borgerservicecentre opfordrer kommunerne til at oprette borgerservicecentre som borgernes indgang til det offentlige. Princippet er, at borgeren kun skal henvende sig ét sted for at få adgang til den offentlige service i Danmark.

Knudsen 2014, s. 5.

I texten ”Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019” (Digitaliseringsstyrelsen 2019) beskrivs bibliotekens serviceinriktade roll ytterligare. Det beskrivs i texten att ett antal bibliotek i Danmark bör överväga att erbjuda digital vägledning som ett resultat av införandet av ett nytt digitalt verktyg

¹⁵ Eller en så kallad bokbuss

för digitala handledare. I texten beskrivs det som ett nytt uppdrag och en ny roll för biblioteken som påstås vara utanför den traditionella rollen (Digitaliseringsstyrelsen 2019). Det argumenteras för att digital handledning kan öka människors inkludering i samhället. I texten argumenteras det för att biblioteken också ska rikta sig mot företag, eftersom företag inte alltid, precis som privatpersoner, har tillräcklig digital kompetens för att kommunicera med den offentliga sektorn utan vägledning. Med anledning av det, betecknas bibliotekens uppdrag och roll vara att vägleda alla, som behöver extra stöd, analogt som digitalt (ibid.).

Nogle it-udfordrede borgere og virksomheder kan have svært ved at modtage vejledningen. Enten fordi de er tilbageholdende med at indrømme, at de har digitale udfordringer, eller fordi de ikke er opmærksomme på muligheden.

Digitaliseringsstyrelsen 2019.

Tillgänglighet återkommer i samtliga texter. I digitaliseringsstrategin argumenteras det för att alla offentliga verksamheter och samhällsinstitutioner måste arbeta med tillgänglighet, det är en del av deras uppdrag att tillgodose medborgarnas behov (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 23f). I texten beskrivs att offentliga verksamheter ska fokusera på användarna och öka tillgängligheten i hela samhället, därmed säkras användarvänligheten. Det är den danska regeringens övergripande digitala och samhällseliga mål som beskrivs i den danska digitaliseringsstrategin. I texten argumenteras det för att offentliga verksamheter ska fokusera på bland annat personer med olika funktionsvariationer, således beskrivs det att allas inkludering i samhället ökas och utvecklas (ibid.).

For at sikre brugervenlige og tidssvarende digitale løsninger skal selvbetjeningsløsninger, infrastrukturkomponenter og portaler leve op til nogle få aftalte krav, når løsningerne ny- eller videreudvikles. Kravene udarbejdes i samarbejde med relevante myndigheder. Det kunne fx være, at løsningerne skal fungere på mobile enheder, være tilgængelige for personer med handicap og være brugertestede.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 24.

Digitaliseringsstrategin benämner inte explicit bibliotekens uppdrag och roll, utan fokuserar på hela den offentliga sektorn. Däremot, i texten ”Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019” (2019), som är en uppdatering av strategin, beskrivs bibliotekens uppdrag och roll ur ett tillgänglighetsperspektiv. I den betonas det att biblioteken ska koncentrera sig på ett antal prioriterade grupper, med målet att de inkluderas i det danska samhället. I texten argumenteras det för att biblioteken spelar en central roll i inkluderingen av samtliga medborgare i samhället. Det redogörs för att bibliotekens uppdrag är att instruera dessa grupper i sin medborgarservice, mot en ökad digital kompetens (ibid.).

Nogle it-udfordrede borgere og virksomheder kan have svært ved at modtage vejledningen. Enten fordi de er tilbageholdende med at indrømme, at de har digitale udfordringer, eller fordi de ikke er opmærksomme på muligheden.

Digitaliseringsstyrelsen 2019.

Sammanfatningsvis går det att konstatera att det förekommer olika synsätt på hur bibliotekens uppdrag och roll beskrivs i de danska texterna. Jag har identifierat hur de danska texterna beskriver folkbibliotekens uppdrag och roll. Samtliga texter beskriver folkbibliotekens uppdrag och roll ur ett bildande och serviceinriktat förhållningssätt. Emellertid är det främst ett riktat fokus på det digitala uppdraget som folkbiblioteken har, med att vägleda och erbjuda medborgarna samt företag digital hjälp. I samtliga texter förekommer en synlig argumentation av digital tillgänglighet. Det beskrivs att digital tillgänglighet är den centrala aspekten av bibliotekens uppdrag och roll i samhället.

5.1.5 Ett danskt perspektiv: biblioteken i digitaliseringsprocesserna

Danmark, liksom resten av världen, står inför ett antal samhälleliga förändringar, något som också lyfts fram av Digitaliseringsstyrelsen:

Danmark står lige som resten af verden over for en række grundlæggende forandringer. Den hastige digitale udvikling er allerede i gang med at forandre måden, vi lever på, måden vi driver forretning på, og måden den offentlige sektor yder service og velfærd på.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 4.

Återkommande i texterna är att den snabba digitala utvecklingen förändrar vårt sätt att leva, hur vi gör affärer och hur den offentliga sektorn tillhandahåller service och välfärd. Det framställs i texterna att i förhållande till den snabba digitala utvecklingen är biblioteken, liksom som resten av den offentliga sektorn, i ett behov av förändring (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 4). I digitaliseringsstrategin framställs digitaliseringen på ett positivt sätt:

De nye teknologier åbner et væld af muligheder. Samtidig udfordrer udviklingen vores samfund og stiller krav til, at Danmark omstiller sig. Det er ikke et spørgsmål, om udviklingen rammer os – men hvordan vi som samfund formår at tilpasse os og udnytte de nye teknologiske muligheder til at skabe velfærd og velstand samtidig med, at vi bevarer den tryghed og tillid til hinanden og til samfundet, som er unik for Danmark.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 6.

I samtliga texter betonas det att Internet är den främsta vägen till offentlig förvaltning för majoriteten av befolkningen. Idag får danska medborgare från 15 års ålder och företag en digital brevlåda. Digital självbetjäning har introducerats inom mer än 100 offentliga områden (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 6).

Danmark er godt rustet til den digitale fremtid. Vi er et lille land med en befolkning, der har stor tiltro og tillid til hinanden og til den offentlige sektor. Befolkningen har generelt et højt

uddannelsesniveau; både borgere og virksomheder har gode digitale kompetencer og har generelt taget de digitale teknologier til sig.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 6.

Även om digitaliseringen av samhället beskrivs som positivt i Danmark, synliggörs det i digitaliseringsstrategin att alla offentliga verksamheter måste upprätthålla en god tillit från medborgarna, synnerligen när offentlig kommunikation- och tjänster blir alltmer digitala (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 6). Det argumenteras för att det är bekvämt att använda digitala tjänster samt att det kan spara tid för medborgare, företag och myndigheter. Således betonas behovet av att alla offentliga digitala lösningar och tjänster ska vara användarvänliga, intuitiva och av hög kvalitet. Det argumenteras att resultatet blir att användare förblir säkra att bruka offentliga digitala tjänster (ibid., s. 21).

Et løft af den digitale kommunikation skal betyde, at færre borgere har behov for at gribe telefonen eller møde op i borgerservice for at få hjælp, og at virksomhedernes tidsforbrug reduceres. Samtidig skal de brugere, der fortsat har brug for hjælp, have den.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 23.

I anknytning till att ge medborgare digitalt stöd, beskrivs det i ”Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019” (Digitaliseringsstyrelsen 2019) att bibliotek och medborgartjänster i många år har gjort en framstående insats för att vägleda de medborgare som behöver extra digitalt stöd; dessa medborgare definieras som ”IT-utmanade”. Det argumenteras för att biblioteken har som uppdrag att nå ut till dessa personer, men i texten beskrivs det som svårt (ibid.):

Generelt kan det være svært at ”fange” denne gruppe, ligesom biblioteks- og borgerservicemedarbejdere også i visse situationer kan komme i tvivl om, hvor langt deres vejledningspligt strækker sig. De lokale ressourcer kan også have betydning for, i hvilket omfang vejledningen kan tilbydes.

Digitaliseringsstyrelsen 2019.

I samtliga texter återkommer behovet för människor och företag att öka och utveckla sin digitala kompetens. I ”Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019” (Digitaliseringsstyrelsen 2019) argumenteras det för att biblioteken fortfarande har ett uppdrag och en roll att vägleda och erbjuda medborgarservice till både allmänheten och företag. Det beskrivs som bibliotekens uppdrag och roll. Samtidigt beskrivs det att digital vägledning har förändrats de senaste åren. Den danska regeringen har satsat på att bibliotekspersonal kan bli digitala handledare, genom en statlig tjänst som regeringen har utvecklat. Det påstås att genom biblioteken kan denna tjänst marknadsföras direkt, eftersom biblioteken har daglig kontakt med de som troligtvis är i behov av den här tjänsten, de som behöver extra vägledning i den digitala världen. Således får biblioteken också en roll som marknadsförare av regeringens digitala tjänster (ibid.).

I ”Bibliotek og Borger” (Knudsen 2014, s. 7) beskrivs det att biblioteken arbetar med olika projekt med målet att medborgarna ska se fördelar, och framförallt möjligheter med samhällets digitalisering. Samtidigt redogörs det för flertal studier som behandlar att allmänheten är bekymrad över övergången från fysisk till digital kommunikation. I texten argumenteras det för att det är en anledning till att biblioteken arbetar med att förmedla digitaliseringens förmåner till medborgarna (ibid., s. 7f). Det argumenteras för att det är en bra lösning i avsikt att biblioteken ska öka sitt arbete med medborgarservice:

Det er en god løsning at yde borgerservice via biblioteket. Biblioteket har tilgængeligheden. Og der er længere åbent, ofte også lørdag og søndag. Lang åbningstid har givet positiv borgerrespons.

Knudsen 2014, s. 15.

Samarbejdet mellem bibliotek og borgerservice har synliggjort bibliotekets tilgængelighed og muligheder p. mange m.der: Biblioteket ER borgerens indgang til det offentlige.

Knudsen 2014, s. 62.

Det framställs att i många danska kommuner har den ökade digitaliseringen av samhället medfört att bibliotek och medborgartjänster har kommit närmare varandra och varandras uppgifter (Knudsen 2014, s. 34). Biblioteken har större ansvarsområden, där de har nyligen blivit en slags ”kontaktperson” för mindre verksamheter när det gäller digitala verktyg, såsom den digitala brevlådan:

Fornylig iværksatte Kulturstyrelsen og Digitaliseringsstyrelsen en kampagne i forhold til oprettelse af den digitale postkasse i mindre private virksomheder med bibliotekerne som omdrejningspunkt.

Knudsen 2014, s. 34.

I texterna framställs bibliotekens roll som en samhällsviktig roll. I ”Bibliotek og Borger” (Knudsen 2014, s. 34) beskrivs den här rollen mer påtagligt. Det förklaras att biblioteken spelar en betydande roll i digitaliseringsprocesserna i samhället, eftersom de har kontakt med både privatpersoner och företag samt andra offentliga verksamheter. Därmed argumenteras det för att biblioteken ska se sig själva i ett bredare sammanhang, och därmed komma bort från dess traditionella roll (ibid.).

Digitaliseringen betyder, at bibliotekerne er nødt til at tænke sig selv ind i bredere sammenhænge.

Knudsen 2014, s. 34.

Digitala verktyg och tjänster utvecklas konstant och det är osäkert hur digitaliseringen av samhället kommer att utvecklas (Knudsen 2014, s. 7). Därmed förekommer både en positiv och negativ inställning till digitaliseringen av samhället. Med anledning av digitaliseringens instabilitet, beskrivs det att ingen har kunskap om hur digitaliseringen kommer att utvecklas (ibid.):

Når det gælder den offentlige information og de offentlige serviceydelser fører IT udviklingen os fra ét niveau til et andet. Der er tale om et paradigmeskifte, som bl.a. indebærer, at borgerne i langt højere grad skal være selvhjulpne og kunne betjene sig selv. Skiftet åbner også nye muligheder. Borgerservice kan på sigt udbredes til andre lokale centre og pladser, og ydelserne kan serviceres tæt på den enkelte borger. Og bibliotekerne bliver kommunens centrale og fysisk åbne sted, fordi bibliotekerne har potentialerne til at servicere bredt. Samtidig rummer biblioteket også det faglige overblik over både de kommunale og statslige services.

Knudsen 2014, s. 7.

Sammanfattningsvis kan man påstå att, enligt texterna, förekommer det en inriktning på digitala tjänster, digital tillgänglighet och digitalisering i Danmark. I det spelar biblioteken en betydelsefull roll. Biblioteken har en roll som förmedlare av digitalt material, digital vägledning och digital tillgänglighet. Biblioteken har en samverkande roll och de deltar aktivt i olika digitaliseringsprojekt och bedöms vara ”experter” inom det digitala fältet. Samtidigt argumenteras det för att digitaliseringen av samhället inte är enbart en positiv förändring. Biblioteken har ett statligt uppdrag att visa de positiva fördelarna av digitaliseringen för allmänheten.

5.1.6 Ett danskt perspektiv: centrala begrepp

Det förekommer ett antal centrala begrepp av relevans för arbete med digitalt lärande i samtliga texter. I digitaliseringsstrategin (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 10) argumenteras det för att ett alltmer digitalt vardagsliv innebär att medborgare och företag har höga förväntningar på offentliga digitala tjänster. Eftersom den digitala utvecklingen är snabb, argumenteras det för att det är inte alltid möjligt att förutse vad de digitala behoven är om några år framöver. I digitaliseringsstrategin beskrivs digital kompetens och digital bildning på följande sätt:

Digitale kompetencer og digital dannelse er generelt vigtige forudsætninger for at kunne begå sig i et stadigt mere digitalt samfund. De digitale kompetencer omfatter blandt andet evnen til at kunne bruge digitale løsninger, værktøjer og online platforme til at opsøge, indsamle og analysere information og viden.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 55.

Digitala redskap används av både vuxna och barn. Därför är det väsentligt att dessa grupper är medvetna om Internets möjligheter och begränsningar samt konsekvenser av att lämna digitala avtryck (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 55). I digitaliseringsstrategin beskrivs det att den danska regeringen måste förbättra informationssäkerheten i den offentliga sektorn samt stärka medborgarnas digitala kompetens. Det är av högsta prioritering (ibid., s. 14).

Danskernes høje tryghed og tillid til hinanden og til den offentlige sektor er fundamentet for vores velfærd. Det skal vi fortsat værne om i et stadig mere digitalt samfund. Derfor skal vi højne informationssikkerheden i den offentlige sektor og styrke borgeres og virksomheders digitale kompetencer. Samfundskritisk offentlig digital infrastruktur skal være robust og

opfyldte brugernes behov. Samtidig skal Danmark være et samfund, hvor alle kan deltage – både de digitalt parate og dem, der ikke kan eller har mulighed for at bruge de digitale løsninger.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 14.

I digitaliseringsstrategin argumenteras det för att den offentliga digitala infrastrukturen måste vara robust och tillgodose användarnas behov. Samtidigt påstås det att Danmark är ett samhälle där alla kan delta, både de digitalt vana och ovana (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 14.). I digitaliseringsstrategin (ibid., s. 21) argumenteras det för att digitaliseringen måste vara till för alla, även för medborgare med särskilda behov. Medborgarna och företagens digitala färdigheter och kompetens om tillförlitligt digitalt beteende måste lyftas. I relation till det, argumenterar strategin för att det bör finnas hjälp för de som inte kan använda offentliga digitala lösningar, såsom en digital brevlåda (ibid.).

För medborgare och företag som är i behov av särskild digital vägledning och ökad digital kompetens beskrivs det att de kan ha svårt att få den hjälp de är i behov av (Digitaliseringsstyrelsen 2019). Det påstås att det här problemet beror på att medborgare är ovilliga att erkänna att de behöver utveckla sin digitala kompetens eller för att de inte är medvetna om möjligheterna som finns. För att nå ut till dessa grupper har flertal nya digitala initiativ etablerats i Danmark. Två grupper i samhället som behöver ökad digital kompetens har identifierats av Digitaliseringsstyrelsen (2019): *Icke-digitala medborgare* och *Medborgare som inte längre kan vara digitala*. Det är två grupper som Digitaliseringsstyrelsen (Digitaliseringsstyrelsen 2016; Digitaliseringsstyrelsen 2019) prioriterar när det gäller digitala initiativ, det argumenteras i texten att alla offentliga verksamheter ska arbeta mot dessa grupper.

När det gäller den första gruppen handlar det om att den offentliga sektorn är digital inom de flesta områdena, därmed har kontakten med medborgaren digitaliserats. Det ställer nya typer av frågor inom den offentliga sektorn för att garantera att alla medborgare får god service från offentliga verksamheter (Digitaliseringsstyrelsen 2019). Det kan betyda att säkra att medborgare som inte kan använda digital teknik får alternativ på olika tjänster eller får möjligheten att bilda sig i digital teknik (ibid.):

Det drejer sig fx om at sørge for, at borgere, der ikke kan anvende den digitale kommunikation, bliver betjent på anden vis. Udviklingen har medført, at offentlig digitalisering med årene er blevet så almindeligt, at nogle myndigheder ikke længere har opretholdt de tidligere procedurer for betjening af ikke-digitale borgere, men kan have behov for at iværksætte særlige procedurer. Nogle borgere oplever, at det er forbundet med vanskeligheder at være ikke-digital borger i Danmark. I 2019 vil Digitaliseringsstyrelsen derfor gennem dialog med relevante myndigheder og organisationer afdække problemets omfang, og hvor det optræder.

Digitaliseringsstyrelsen 2019.

Når det gælder den anden gruppen handler det om situationen når ældre medborgere börjar uppleva svårigheter att kommunicera digitalt med offentliga myndigheter (Digitaliseringsstyrelsen 2019):

Det drejer sig også om situationen, når en borger bliver ældre og begynder at opleve vanskeligheder ved at kommunikere digitalt med de offentlige myndigheder. Her skal det sikres, at problemet identificeres, således at andre foranstaltninger kan iværksættes. Digitaliseringsstyrelsen ønsker derfor at indlede en dialog med relevante myndigheder og organisationer, hvor problemstillingerne kan afklares og mulig håndtering drøftes.

Digitaliseringsstyrelsen 2019.

Samtlige tekster beskriver digitaliseringen av samhället som positivt, men tar samtidigt upp negativa aspekter av digitaliseringen (Knudsen 2014, s. 60). Digitala tjänster måste vara explicita och användarvänliga. Den personliga servicen som biblioteken erbjuder, påstås minimerar medborgarnas osäkerhet kring de digitala lösningarna (ibid.). Eftersom den digitala utvecklingen är osäker och instabil, argumenteras det för att människor alltid behöver digital vägledning och bildning. I detta tas begreppet IKT¹⁶ upp (ibid. s. 56), som kan relateras till begreppen digital kompetens och digital delaktighet.

Der vil i mange år fremover være behov for lokale servicecentre, for der er stadig grupper af borgere, der vil have behov for hjælp og vejledning, herunder i de digitale selvbetjeningsløsninger. Der er en gruppe ældre borgere, socialt udsatte borgere, der har anden baggrund end dansk samt en del unge, der ikke magter teknikken. Men også andre grupper med gode uddannelsesog indtægtsforhold er hægtet af, f.eks. kvindelige tandlæger, som bruger computer til afgrænsede, specifikke funktioner og som ikke har tiden til at blive bedre. Tidligere undersøgelser viser, at en forholdsvis stor gruppe borgere har ingen eller kun yderst svage IKT-færdigheder

Knudsen 2014, s. 56.

Sammanfattningsvis kan man påstå att enligt texterna, är begreppet digital delaktighet ovanligt i Danmark. Istället används begrepp som digital kompetens, digital bildning och digital vägledning. Emellertid beskrivs dessa begrepp på liknande sätt. Begreppen syftar till förmågan att använda digitala lösningar, redskap och digitala plattformar för att söka, samla in och analysera information och kunskap. Det kan anses vara mer likt MIK-begreppet. Precis som MIK-begreppet är begrepp som ”digital kompetens”, ”digital bildning” och ”digital vägledning”

¹⁶ Informations- och kommunikationsteknik

svårdefinierade begrepp, eftersom de kan ha många förståelser i olika sammanhang. Emellertid kan digital bildning och digital kompetens förstås ingå i förståelsen av vad MIK innebär.

5.2 Teoretisk analys av empirin

I det här avsnittet fördjupar jag förståelsen för mitt material genom att sätta det i relation till tidigare forskning och Vestheims teori om kulturpolitikens instrumentalism. Jag applicerar de kulturpolitiska argumenten som presenteras i *Teoretiskt ramverk* samt de typer av instrumentalism som tillhör argumenten. Dessa argument skapar en möjlighet att beskriva andra dimensioner och aspekter av materialet än de som jag har fokuserat på i själva textanalysen. Den kulturpolitiska teorin hjälper mig att synliggöra de kulturpolitiska aspekterna och argumenten som visar sig i texterna. De resonemang som jag för i analysen bygger på föregående resultatavsnitt. Jag hänvisar kontinuerligt till vad som har framkommit i föregående avsnitt och återkommer till citat och beskrivningar som har introducerats där. Kapitlet börjar med avsnittet, *Jämförelse av de svenska och danska digitaliseringsstrategierna*. Följande avsnitt är *Folkbibliotekets uppdrag och roll, Implementering av digitala begrepp i folkbiblioteken* och avslutningsvis *Biblioteken som ett samhälleligt och digitalt instrument*.

5.2.1 Jämförelse av de svenska och danska digitaliseringsstrategierna

Biblioteken och dess olika styrdokument är en del av det kulturpolitiska området (se till exempel Engström 2019; Frenander 2012; Johannisson 2012). Digitaliseringsstrategierna i respektive land har en inverkan på kultur- och bibliotekspolitiken då de är styrdokument som alla offentliga verksamheter ska följa. I linje med Vestheims (2008, s. 56) utgångspunkt ser jag att kulturpolitik inte är annorlunda från annan politik, där politiska mål ska uppnås.

I den svenska digitaliseringsstrategin beskrivs det att alla måste ha digital kompetens för att aktivt kunna delta i samhället (Regeringskansliet 2017, s. 13). Strategin belyser att med anledning av den ökade digitaliseringen av samhällsinstitutioner är det en nödvändighet att medborgarna utvecklar sin egen digitala kompetens för att lyckas delta i samhället (ibid.). Samtidigt påstås det i strategin att genom digitaliseringen kan offentliga verksamheter erbjuda ökad tillgång till samhällsservice. Därmed anses det vara en nödvändighet att medborgarna ökar och utvecklar sina egna digitala kompetenser för att kunna delta i samhället (ibid.). Strategin poängterar att den sociala aspekten är viktig för att ge god service (ibid., s. 8). Det kan sammankopplas med argumentet för social

utveckling och inkludering. Argumentet överlappar i flera olika politiska områden (Vestheim 2008, s. 60f), såsom den svenska digitaliseringsstrategin gör. Det vill säga att alla offentliga verksamheter berörs av den, eftersom strategin är ett politiskt styrdokument. Ett av målen med digitaliseringsstrategin är just att svenska medborgare blir digitalt inkluderade till följd av statliga satsningar på digital kompetens (Regeringskansliet 2017, s. 13). Integration är ett viktigt nyckelord i argumentet. Därmed kan den svenska digitaliseringsstrategin förankras i argumentet för social utveckling och integration, som Vestheim (2008, s. 60f) menar är en del av en social instrumentalism.

Den danska digitaliseringsstrategin (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 23f) har liknande mål och visioner som den svenska (Regeringskansliet 2017). I den danska digitaliseringsstrategin betonas det att alla offentliga verksamheter och institutioner måste arbeta med tillgänglighet, med syftet att det ökar människors inkludering i samhället (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 23f). Den danska digitaliseringsstrategin kan, såsom den svenska, kopplas till argumentet om social utveckling och inkludering, där just inkludering ett nyckelord (Vestheim 2008, s. 60f). Det argumenteras för att medborgarnas inkludering i samhället är ett mål som alla offentliga verksamheter och politiska områden har. I textens argumentation är det möjligt att relatera till Vestheims utgångspunkt, att statliga satsningar förväntas ge sociala effekter. Den danska digitaliseringsstrategin har, såsom den svenska, en inriktning på de kommande effekterna som deras satsningar kan uppnå. Dessa effekter kan påstås vara inkludering av alla i samhället, eftersom den danska regeringen har en framstående inriktning på digital och samhällelig inkludering i digitaliseringsstrategin. I framtidssynen kan digitaliseringsstrategins argument anslutas till den sociala instrumentalismen, som argumenterar för social utveckling och integrering (ibid.). I strategin argumenteras det för att människor blir inkluderade i samhället till följd av att de ökar sin digitala kompetens (jfr Unesco 2017; Van Dijk 2020). Därför menar jag att det framkommer argument som grundar sig i en form av social instrumentalism i den danska digitaliseringsstrategin.

Van Dijk (2020, s. 50–53) diskuterar inkludering i samhället ur ett digitalt perspektiv. Författaren menar att digitala klyftor är direkt relaterade till samhälleliga klyftor, där människor som inte uppfattar sig som inkluderade i samhället eventuellt inte heller upplever sig vara digitalt inkluderade som en effekt av en större samhällelig klyfta. Van Dijk påpekar att de samhälleliga klyftorna kan handla om socioekonomisk, språklig eller kulturell problematik. Samhälleliga klyftor blir direkt överförda till digitala klyftor, eftersom den "fysiska" och

”digitala” världen är förbunden (Van Dijk 2020, s. 50–53). Författaren hävdar att man inte kan separera de samhälleliga och digitala klyftorna, då de är direkt beroende av varandra (ibid). Det uttrycks i den danska digitaliseringsstrategins framtidssyn att ökad digital kompetens genererar ökad inkludering. Därmed kan man förstå varför digitaliseringsstrategierna i respektive land fokuserar på att öka medborgarnas digitala kompetens, eftersom inkludering är en central fråga i respektive land (jfr Alneng 2017; Castells 2010; Norberg 2017; Parkes & Walton 2010). Eftersom digitaliseringsstrategierna fokuserar på att öka och utveckla allmänhetens digitala kompetens, är det möjligt att påstå att länderna förväntar sig andra sociala effekter med anledning av detta; såsom en minskning av samhälleliga klyftor som förekommer i respektive land (se Digitaliseringsstyrelsen 2016; Internetstiftelsen 2019). Det kan, som nämnts, kopplas till en form av social instrumentalism.

Trots att de svenska och danska digitaliseringsstrategierna har författat liknande mål och visioner, förekommer uppenbara skillnader mellan dem. Den danska digitaliseringsstrategin kan anses beskriva mer genomförbara mål och ger sken av att vara mer förberedd inför en acceleration av samhällets digitalisering (Digitaliseringsstyrelsen 2016, 2019). I jämförelsen mellan länderna har jag, utifrån texterna, identifierat att det förekommer en betydande samverkan mellan den danska staten och myndigheter i förhållande till digitaliseringen av samhället. Danmark kan därmed påstås vara mer förberedd på hastiga förändringar än Sverige, eftersom de redan har gjort ett grundläggande arbete med digitaliseringen (se till exempel Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 1, 21, 26; Stenquist 2003; Svensk biblioteksörening 2007, 2011).

I den svenska digitaliseringsstrategin synliggörs en skillnad i svensk och dansk digitaliseringspolitik. I den svenska digitaliseringsstrategin beskrivs det att:

Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter.

Regeringskansliet 2017, s. 10.

I ovanstående citat redogörs det för den svenska digitaliseringsstrategins övergripande mål, vilket återkommer flertal gånger i texten. Den svenska digitaliseringsstrategin för ett ekonomiskt argument (Regeringskansliet 2017, s. 59f). Argumentet är grundad i förståelsen att den svenska staten ser ett ekonomiskt värde i att bli bäst i världen på digitaliseringen av samhället. Det producerar en ekonomisk utveckling (ibid.). Den ekonomiska aspekten av kulturella verksamheter är central eftersom ekonomin bidrar till att majoriteten av alla offentliga kulturella verksamheter existerar samt kan utvecklas (jfr Johannisson 2012; Skot-Hansen

2006). Det kan därmed tolkas som självklart att den svenska staten ser ekonomiska möjligheter med digitaliseringen av samhället.

I jämförelse med den svenska digitaliseringspolitiken beskrivs det i den danska digitaliseringsstrategin att:

Det er ikke et spørgsmål, om udviklingen rammer os – men hvordan vi som samfund formår at tilpasse os og udnytte de nye teknologiske muligheder til at skabe velfærd og velstand samtidig med, at vi bevarer den tryghed og tillid til hinanden og til samfundet, som er unik for Danmark.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 6.

Citatet ovan för ett demokratiskt argument, med förhållningssättet att satsningar ska bidra till upplysning och bildning. Medborgarna nyttjar gemensamt de tekniska möjligheterna och skapar samtidigt trygghet och tillit till samhället (Vestheim 2008, s. 61f). Samma argument förs också i den svenska digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017). Argumenten i ländernas digitaliseringsstrategier tecknar en bild av att de har många likheter, men framförallt märkbara skillnader i hur de beskriver att de ska uppnå sina digitala mål.

Ytterligare en skillnad har identifierats i de svenska och danska digitaliseringsstrategierna, vilken berör hur medborgarnas digitala kompetens ska ökas och utvecklas. Skillnaden utmärker sig att det i den danska digitaliseringsstrategin framkommer att det är obligatoriskt att använda digitala resurser i Danmark. De som inte är så kallat ”digitala” är föremål för flertal digitala initiativ i Danmark, med slutmålet att de ska bli digitala användare (Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 14). Här uttrycks ett ekonomiskt argument, där den ekonomiska fördelen av digitaliseringen väger tyngst och därmed prioriteras (Vestheim 2008, s. 59f). De som inte deltar i digitaliseringen måste göra det enligt argumentet för att öka den ekonomiska effektiviteten i ett land. Det är en form av ekonomisk instrumentalism, som innebär en syn på ”människan som ett ekonomiskt väsen” (Vestheim 2008, s. 57). Det innebär att de som inte deltar eller förbättrar sin digitala kompetens är ett hot mot ett lands ekonomiska utveckling (ibid.).

I ovanstående resonemang om att det existerar ett krav på att använda digitala resurser i Danmark, kan det jämföras med följande svenska resonemang om medborgarnas digitala kompetens:

[...] alla ska vara förtrogna med digitala verktyg och tjänster, samt ha förmågan att följa med och delta i den digitala utvecklingen utifrån sina förutsättningar.

Regeringskansliet 2017, s. 12.

I föregående citat redogörs det för att svenska medborgare ska ha möjligheten att utveckla sina digitala kompetenser utifrån sina egna förutsättningar. Det kan sammankopplas till social instrumentalism och argumentet om social utveckling och integration (Vestheim 2008, s. 60f). Inkludering är centralt i argumentet och det synliggörs i citatet, i beskrivningen att alla har olika förutsättningar. Att förhålla sig till allas olika förutsättningar i den digitala utvecklingen kan lyftas fram som en del i arbetet med inkludering och digital kompetens. Likaledes förhåller sig Van Dijk (2020) till allas olika digitala förutsättningar i sin diskussion om digitala klyftor.

Sammanfattningsvis har den svenska, respektive, danska digitaliseringsstrategin betydande likheter, framförallt när det gäller deras mål och visioner att öka medborgarnas digitala kompetens; och argumentet att det ökar inkluderingen av medborgare i samhället. Detta kan kopplas till social instrumentalism. I jämförelsen mellan strategierna har jag identifierat flera skillnader i hur länderna hanterar de som inte är eller kan vara digitala användare. Jag har också identifierat en ekonomisk instrumentalism i både Sverige och Danmark. Dessa likheter och skillnader återkommer i nästa avsnitt som berör folkbibliotekets uppdrag och roll, där jag tar upp att digitaliseringspolitik och annan politik påverkar folkbibliotekens uppdrag och roll.

5.2.2 Folkbibliotekets uppdrag och roll

Folkbibliotekets uppdrag och roll har studerats ur flertal perspektiv, och det finns olika sätt att se på huruvida folkbiblioteken har *ett* uppdrag och en roll (se till exempel Hansson 1998, 2005; Hedemark 2009; Michnik 2018; Olsson Dahlquist 2019; Schreiber & Elbenhausen 2006; Skot-Hansen 2006).

Popowich (2019, s. 15) ifrågasätter synen att folkbiblioteken är neutrala eller opolitiska. Författaren kopplar det till bibliotekens tidiga historia som ”bildare”. I det här tidiga perspektivet beskriver han att biblioteken präglas av ett elitiskt synsätt. Popowich ifrågasätter därmed att biblioteken har en demokratisk roll, ur ett amerikanskt perspektiv (ibid.). Hansson (1998) beskriver, ett annat synsätt, där författaren ur en svensk kontext, menar att biblioteken inte har en specifik identitet som inte enbart är präglade ur någon demokratisk ideologi såsom socialdemokratin eller välfärdssamhället. Hansson tolkar det istället som att biblioteken är influerade av olika omständigheter, historiskt som ideologiskt (ibid.). Hanssons (1998) och Popowichs (2019) olika perspektiv på bibliotekens identiteter kan tolkas som kulturella skillnader. I Norden har det funnits en syn att biblioteken ska vara

neutrala medan det ur ett amerikanskt perspektiv kan det tolkas som att det finns fler och större politiska krafter som påverkar biblioteken (jfr Torstensson 1996).

I förslaget till den svenska biblioteksstrategin beskrivs det att bibliotekens uppdrag är att besegra censuren eftersom biblioteken arbetar med information och därmed förvaltar demokratin (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 6). Bibliotekens relation till demokratin beskrivs som:

Bibliotekens verksamhet och samlingar, liksom den litteratur och kunskap bibliotekarien ger nyckeln till, är det demokratiska samhällets skatt.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 6.

Speciellt framträdande är bibliotekens uppdrag och roll i ”För det demokratiska samhällets utveckling – Bibliotekslagen enligt lagstiftaren” (Svensk biblioteks förening 2019). I den lyfts bibliotekens demokratiska uppdrag och roll i bibliotekslagen, där ett av flera exempel konstaterar att:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning”

Svensk biblioteks förening 2019, s. 9.

I de två citaten ovanför, förankrar sig beskrivningen av det svenska folkbibliotekets uppdrag och roll i det demokratiska argumentet (Vestheim 2008, s. 61f). I förslaget till den svenska biblioteksstrategin (Fichtelius, Persson & Enarsson 2019) och i ”För det demokratiska samhällets utveckling – Bibliotekslagen enligt lagstiftaren” (Svensk biblioteks förening 2019) argumenteras det för att bibliotekens uppdrag och roll är att bilda allmänheten. Särskilt framträdande är synen av bibliotekens tidigare roll som ”folkbildare”, vilket påstås är närvarande i dagens svenska folkbibliotek (se Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996). Det kan förankras i det demokratiska argumentet som just fokuserar på upplysning och bildning. Argumentet riktar sig mot människan som en medborgare, vilket argumenteras för att det sker i bibliotekens roll som folkbildare, där biblioteken ska bilda och upplysa befolkningen (Vestheim 2008, s. 61f). Därmed går det att tolka som en form av demokratisk instrumentalism som vill stötta kultur för att bidra till upplysning och samhällsengagemang. Genom bildning och kunskap kan medborgarna bidra till att främja den demokratiska utvecklingen. I relation till det vill jag knyta an till hur Torstensson (1996) diskuterar hur de moderna svenska biblioteken har växt fram.

Torstensson (1996, s. 23) menar att svenska och danska bibliotek har vuxit fram utifrån tanken om *public libraries*. Författaren skriver att de tidiga svenska biblioteken utvecklas tillsammans med samhället, där biblioteken blir betraktade som skolor för demokratin och fortbildningsanstalter (ibid., s. 43). Här är det

möjligt att återkoppla till det demokratiska synsättet som folkbiblioteken har. Jag anser att, utifrån samtliga svenska texter, förekommer det uppenbara mönster i att svenska bibliotek har ett demokratiskt uppdrag. I mönstret synliggörs det att biblioteken präglas av dess tidiga uppdrag som folkbildare i texterna, vilket framställs som demokratisk instrumentalism. Det synsättet beskrivs också av Olsson Dahlquist (2019). Författaren menar att folkbiblioteken och folkbildningen är nära förenade samt att bibliotekens folkbildande arbete idag tar sig i olika uttryck i ett samhälle som präglas av stora förändringar. Förändringar som inte sällan är kopplade till digitaliseringen (ibid., s. 35).

I ”Bibliotek og Borger” beskrivs det att biblioteken och medborgarservice har vuxit samman. I relation till det kan bibliotekens uppdrag och roll tolkas som särskilt serviceinriktat med slutmålet att danska medborgare ska bli digitalt självständiga (Knudsen 2014, s. 13). Detta beskrivs också i uppdateringen av den danska digitaliseringsstrategin (Digitaliseringsstyrelsen 2019). I den betonas att bibliotekens uppdrag och roll är att nå ut till prioriterade grupper, i avsikt att de ska bli inkluderade i samhället (ibid.). Det uttrycks också att bibliotekens uppdrag och roll har förändrats med anledning av digitaliseringen. I relation till det beskrivs biblioteken som ett nav och en knutpunkt för information och lärande (Knudsen 2014, s. 29). Här är det demokratiska argumentet synligt (Vestheim 2008, s. 61f), eftersom texten ur ett kulturpolitiskt perspektiv argumenterar för att bibliotekens uppdrag och roll har förändrats med anledning av digitaliseringen. Texten argumenterar också för att biblioteken är en bildande verksamhet. I det demokratiska argumentet är bildning och upplysning centralt, där kulturen är ett instrument för att skapa demokratiska medborgare (ibid.), vilket visar sig i tidigare exempel. Det är därmed ett argument för demokratin och är ett exempel på demokratisk instrumentalism (ibid.). Texten beskriver att biblioteken har en bildande och informationsfokuserad roll, som också är en del av medborgarservice. Dessutom är den demokratiska rollen synlig eftersom det politiska målet är att danska medborgare ska bli digitalt självständiga (Knudsen 2014, s. 13, 29). Genom den digitala självständigheten utvecklas medborgarnas bildning samt demokratiska kunskap – som biblioteken förespråkar (jfr Engström 2019; Michnik 2018).

I både de svenska och danska texterna förekommer därmed en demokratisk instrumentalism. Det visar sig i ländernas inriktning på upplysning och bildning av allmänheten (Vestheim 2008, s. 61f), vilket förekommer i samtliga texter. Det argumenteras för att bibliotekens uppdrag och roll i samhället är att upplysa och bilda. Min tolkning är att det är en följd av bibliotekens tidiga uppdrag som

folkbildare såsom många forskare också har identifierat och analyserat det som (se till exempel Michnik 2018; Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996). Att biblioteken präglas av sin tidigare bakgrund samt uppdrag har diskuterats flitigt inom B&I-forskning samt om det har positiva eller negativa effekter. Det finns olika perspektiv på det, men det som framträder i forskningen är att bibliotekens bakgrund ständigt är närvarande (se till exempel Michnik 2018; Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996).

Engström (2019, s. 75) menar att digitalisering är centralt när bibliotekens utveckling diskuteras. Författaren menar att alla aspekter av digitaliseringen i samhället är centralt för biblioteken eftersom de utvecklas tillsammans med samhället. Jochumsen (2018) påpekar att biblioteken påverkas av samhällets digitalisering, där biblioteken behöver möta allmänhetens behov och bör därmed utveckla nya digitala tjänster (jfr Castells 2010; Kronqvist-Berg 2014). Dessa förändringar kan således, som det visar sig i Danmark, innebära att biblioteken utvecklar sina roller till att bli mer servicefokuserade för att möta allmänhetens behov – vilket beskrivs i ”Bibliotek og Borger” (Knudsen 2014):

Det er en god løsning at yde borgerservice via biblioteket. Biblioteket har tilgængeligheden. Og der er længere åbent, ofte også lørdag og søndag. Lang åbningstid har givet positiv borgerrespons.

Knudsen 2014, s. 15.

Dessa förändringar kan påstås vara en samhällelig utveckling som har sin grund i digitaliseringen. Carlsson (2013) påpekar att bibliotekens relation till den digitala utvecklingen är komplex. Digital teknik framställs både som hotande och som ett instrument för att bevara folkbibliotekens legitimitet (ibid.). Den här utgångspunkten framkommer i de danska texterna, där en ökad digitalisering av samhället genererar nya behov för den danska allmänheten att utveckla sin digitala kompetens. Konsekvenserna på allmänhetens behov är att biblioteken har behövt utveckla sina verksamheter för att kunna möta digitala och medborgliga behov som uppstår. Här är en demokratisk instrumentalism synlig (Vestheim 2008, s. 61f), då den danska staten har noterat allmänhetens digitala behov, men det kan också tolkas som att den danska statens digitaliseringspolitik medför och skapar digitala behov som inte fanns tidigare. Jag tolkar det som att de därmed har sett betydelsen av att stötta kulturella verksamheter, såsom biblioteken och medborgarservice; då de bidrar till att utveckla medborgarnas digitala bildning. Kulturella verksamheter såsom biblioteken bidrar därmed till att nå regeringens mål av att medborgarna ska vara digitalt självständiga. Sålunda är det demokratiska argumentet synligt (ibid.).

Frenander (2012) diskuterar folkbibliotekens tidiga bakgrund i Sverige. Författaren påpekar att Danmark tidigt framförhålls som ett föredöme i Sverige i förhållande till bibliotekens uppdrag och roll (Frenander 2012, s. 34). Ytterligare en likhet mellan Sverige och Danmark, är att båda länderna är präglade av Palmgrens idéer gällande *public libraries* (Hvenegaard Lassen 1962; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Lundgren, Myrstener & Wallin 2015). Public library-idéerna är synliga i samtliga av de svenska texternas beskrivning av folkbibliotekens uppdrag och roll, det finns ett synligt demokratiperspektiv, som tidigare nämnts. I Danmark kan det argumenteras för att public library-perspektivet är mindre synligt, eftersom texterna inte beskriver biblioteken som tydliga demokratiska instrument. Däremot finns det ett påtagligt tillgänglighetsperspektiv i Danmark, vilket går i linje med public libraries, där den grundläggande idéen är att biblioteken ska vara tillgängliga för alla. Det belyses i beskrivningen av bibliotekens uppdrag och roll. Det är möjligt att påstå att public library-idéerna är snarlik den demokratiska instrumentalismen och dess argument (Vestheim 2008, s. 61f) eftersom båda utgår från demokratiska perspektiv.

Sammanfattningsvis kan man påstå att folkbibliotekens uppdrag och roll beskrivs på olika sätt i Sverige, respektive Danmark. I Sverige är bibliotekens uppdrag och roll starkt förankrat till dess demokratiska uppdrag som beskrivs i bibliotekslagen (SFS 2013:801). I Danmark finns en mer servicefokuserad beskrivning av bibliotekens uppdrag och roll, där tillgänglighet är i fokus. Samtidigt beskrivs bibliotekens bildningsuppdrag i båda länderna. I det har jag identifierat en demokratisk instrumentalism med dess tillhörande argumentation i båda länderna.

5.2.3 Implementering av digitala begrepp i folkbiblioteken

I både de svenska och danska texterna beskrivs digitaliseringen av samhället som positivt, men även problematiska aspekter av digitaliseringen berörs. Michnik (2018, s. 26) menar att ny digital teknik skapar nya möjligheter för biblioteken att nå ut till tidigare onåbara grupper i samhället. Författaren anser att tekniken skapar nya möjligheter för allmänheten att använda biblioteken (ibid.). Dessa möjligheter fyller nya behov i samhället, som digitaliseringen kan påstås har skapat. Samtidigt har digitaliseringen bidragit till ett samhälle där allmänheten behöver hög digital kompetens.

I samtliga texter beskrivs ett flertal begrepp av relevans för de behov som digitaliseringen har medfört. I den svenska digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017) beskrivs digital kompetens på följande sätt:

[...] digital kompetens innebär att alla ska vara förtrogna med digitala verktyg och tjänster samt ha förmåga att följa med och delta i den digitala utvecklingen utifrån sina förutsättningar. Digital kompetens handlar dels om tekniska färdigheter att använda digitala verktyg och tjänster, dels om medie- och informationskunnighet, som omfattar de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang.

Regeringskansliet 2017, s. 12.

I den danska digitaliseringsstrategin (Digitaliseringsstyrelsen 2016) beskrivs digital kompetens på följande sätt:

De digitale kompetencer omfatter blandt andet evnen til at kunne bruge digitale løsninger, værktøjer og online platforme til at opsøge, indsamle og analysere information og viden. Det kan fx være at kunne bruge en computer, tablet eller smartphone til at søge informationer på internettet, anvende NemID, læse Digital Post, bruge netbank mv.

Digitaliseringsstyrelsen 2016, s. 55.

Digital kompetens definieras på liknande sätt i Sverige och Danmark. I både Sverige och Danmark beskrivs det att digital kompetens innebär kunskaper att använda sig av digitala verktyg och tjänster, samt att söka, samla och analysera information. I den svenska definitionen nämns MIK, men inte i den danska. De kriterier som finns i den danska definitionen är de som beskrivs ingå i den svenska definitionen av MIK (se Carlsson 2018, 2019; Rivano Eckerdal & Sundin 2014). Här kan man argumentera för att även om MIK inte används i Danmark, existerar fortfarande begreppets definition i Danmark, utan att det explicit är kopplat till ett bestämt begrepp. Detta stärker bilden av att begrepp som MIK kan vara svåra att definiera (Carlsson 2018, 2019; Rivano Eckerdal & Sundin 2014). Detta synsättet återfinns i Carlssons (2018, s. 75) beskrivning att varje land oftast inte har någon samlad politik eller nationell tydlighet när det gäller MIK-frågor. Jag anser att det synsättet kan kopplas till alla digitala frågor eftersom alla definitioner av digitala begrepp är beroende av den kontext som de närvarar i just då, exempelvis betyder digital kompetens en sak i en grundskolekontext och något annat i en myndighetskontext. På följande vis är digitala begrepp beroende av den kontext som de närvarar i just då, därmed behövs en så kallad ”kontextuell förståelse” för alla digitala begrepp (se Alvesson & Sköldberg 2017, s. 203; Boréus 2018, s. 149).

Trots att både Sverige och Danmark har digitaliseringsstrategier, som är styrdokument, är det inte tydligt i texterna hur de ska nå sina digitala mål. Detta gäller framförallt i de svenska dokumenten där det bland annat uttrycks att Sverige ska bli ”bäst” i världen på att använda sig av digitaliseringens möjligheter (Regeringskansliet 2017, s. 10), vilket jag menar går att förstå som ett uttryck för ett kvalitetsargument och ett elitiskt synsätt (jfr Vestheim 2008, s. 59f). Samtidigt beskrivs det i förslaget till en svensk biblioteksstrategi (Fichtelius, Persson &

Enarsson 2019) och i den svenska digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017) att Sverige har halkat efter i både den digitala utvecklingen och i biblioteksutvecklingen (se Stenquist 2003; Svensk biblioteksförning 2007, 2011). I förslaget till den svenska biblioteksstrategin argumenteras det för att det är nödvändigt att utöka de digitala satsningarna på biblioteken:

Sverige bör liksom våra nordiska grannar och andra länder bygga gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster anpassade för olika målgrupper, exempelvis för barn eller nationella minoriteter. Digitalisering är grunden för användarnas utvecklade tillgång till kultur- och kunskapsarv. I digitaliseringen ligger också nyckeln till förändring och utveckling av bibliotekens uppgift och roll i samhället.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21.

I samtliga danska texter beskrivs att kommunala bibliotek samarbetar med varandra, med andra verksamheter och politiska områden, vilket kan, relateras till det ekonomiska argumentet; eftersom det finns en ekonomisk vinning i att samarbeta mellan olika offentliga och politiska områden (Vestheim 2008, s. 59f). Två exempel är:

Lov om kommunale borgerservicecentre opfordrer kommunerne til at oprette borgerservicecentre som borgernes indgang til det offentlige. Princippet er, at borgeren kun skal henvende sig ét sted for at få adgang til den offentlige service i Danmark.

Knudsen 2014, s. 5.

Samarbejdet mellem bibliotek og borgerservice har synliggjort bibliotekets tilgængelighed og muligheder på mange måder: Biblioteket ER borgerens indgang til det offentlige.

Knudsen 2014, s. 62.

Det ekonomiska argumentet handlar framförallt om att genom statens stöd av konst och kultur uppstår en grund för social och ekonomisk utveckling, som gynnar samhället i stort, inte endast kulturen (Vestheim 2008, s. 59f). Jag förknippar det med hur samtliga danska texter beskriver att de värderar samarbete, som jag tolkar har en klar ekonomisk vinning. De svenska texterna beskriver att de arbetar mot ökat samarbete när det gäller biblioteken. De menar att ökad samverkan har positiva ekonomiska samt sociala effekter (se Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 21). Dessa effekter kan förstås i relation till att kulturpolitiken är som all annan politik, den används som ett instrument för att påverka medborgarna på olika sätt (Vestheim 2008, s. 56). Popowich (2019) skriver att biblioteken, och därmed statens, påverkan på befolkningen kan anses vara odemokratisk eftersom de ska vara till för medborgarna. Statens påverkan på biblioteken kan också relateras till Vestheims (2008, s. 57) utgångspunkt om ”armlängdsprincipen” – i förståelsen att staten ska undvika att styra kulturella verksamheters innehåll genom exempelvis censur. Emellertid finns det flertal positiva effekter som kan påvisas av statens inblandning såsom det ekonomiska argumentet berör. Det kan vara att genom god ekonomi mår

en nation bättre och det finns också bättre villkor för att staten kan stödja kulturen ekonomiskt (Vestheim 2008, s. 59f).

Van Dijk (2020, s. 50–53) diskuterar digitaliseringens negativa effekter i form av digitala klyftor och vikten av att göra människor digitalt delaktiga. Det kan relateras till det som har beskrivits tidigare, om att ökad digital kompetens ökar inkludering av människor – både i förhållande till samhället och digitalt (jfr Engström 2019; Kulturanalys Norden 2017; Smeaton & Davis 2014). I både den svenska (Regeringskansliet 2017) och danska (Digitaliseringsstyrelsen 2016) digitaliseringsstrategin, beskrivs det att båda länderna har en digital klyfta i samhället, trots att de är två av världens mest uppkopplade länder (se Internetstiftelsen 2019). Det kan därmed tolkas som att *alla* länder behöver öka och utveckla sina medborgares digitala kompetenser.

Sammanfattningsvis kan man påstå att de behov som digitaliseringen medfört i form av ökade kunskaper beskrivs på olika sätt i Sverige och Danmark. Jag har identifierat att danska bibliotek samverkar med flertal verksamheter och institutioner, vilket är ett mål som den svenska regeringen har. Således är det möjligt att Sverige har tagit inspiration från Danmark, som historiskt sätt har varit ett föredöme i Sverige när det gäller biblioteksutveckling, vilket synliggörs i formuleringen av målet.

5.2.4 Biblioteken som ett samhälleligt och digitalt instrument

Ett av Vestheims (2008, s. 56) utgångspunkter är att kulturpolitik är som all annan politik, men kulturpolitiken har också ett speciellt ansvarsområde som bidrar till idé-, värde- och kunskapsproduktion. I det kan biblioteken, som ett kulturpolitiskt område, bli ett instrument för att uppnå andra politiska mål. De politiska mål som jag koncentrerar mig på är de som tidigare har tagits upp i *Jämförelse av de svenska och danska digitaliseringsstrategierna*.

I flertal av texterna beskrivs biblioteken som instrument för att uppnå politiska och samhälleliga mål. I den svenska digitaliseringsstrategin beskrivs det att:

Individer ska erbjudas universellt utformade och flexibla lösningar som ökar incitamenten för att fortlöpande utveckla den digitala kompetens och de förmågor som behövs för att delta i samhället. Många bibliotek arbetar med digital kompetens och medie- och informationskunnighet och biblioteken har en viktig roll för att öka den digitala kompetensen hos allmänheten.

Regeringskansliet 2017, s. 13.

Med utgångspunkt i föregående citat blir biblioteket, och därigenom kulturpolitiken, ett instrument för att öka allmänhetens digitala kompetens (Vestheims 2008, s. 56). Detta är även ett mål som prioriteras i den svenska digitaliseringsstrategin.

Likaledes beskrivs biblioteken som ett betydande instrument i samhället i det svenska förslaget till en biblioteksstrategi:

Vid en kris och krigssituation kan rykten, falska nyheter och propaganda mötas av ett biblioteksväsende som har en viktig roll för en säker, oberoende och trovärdig informationsförmedling för hela samhället som en del av civilförsvaret.

Fichtelius, Persson & Enarsson 2019, s. 7.

Citatet ovan kan relateras till Vestheims utgångspunkt om ”armlängdsprincipen” (2008, s. 57). Det kan också relateras till de politiska mål som förekommer i både Sverige och Danmark, där medborgarna ska utveckla sin digitala kompetens, för att bli mer självständiga. Det kan tolkas som att för att medborgarna ska bli digitalt självständiga är det nödvändigt att biblioteken förser dem med korrekt information vid särskilda situationer, såsom vid en krissituation. Enligt Popowich (2019), har biblioteken inte en neutral funktion. Det kan därmed bedömas som problematiskt att biblioteken betraktas ha ett sådant värdefullt uppdrag, om de inte är neutrala. Jaeger et. al (2013) för tidigare en liknande diskussion, där de diskuterar att biblioteken aldrig kan vara neutrala, eftersom de är en offentlig verksamhet som påverkas av politiska beslut.

I samtliga danska texter argumenteras det också för medborgarnas självständighet. Det beskrivs att det övergripande digitaliseringsmålet är att danskar ska bli digitalt självständiga. Det kan ske genom att olika offentliga verksamheter samarbetar med varandra såsom biblioteken och medborgarservice (Knudsen 2014, s. 13). De samarbetar eftersom statens mål är att danska medborgare ska bli digitalt självständiga. Det kan bibliotekens bildande verksamheter bidra till. Jag tolkar det som ett demokratiskt argument, eftersom bildning är i fokus (Vestheim 2008, s. 61f). Ett liknande förhållningssätt förekommer i Sverige, som har beskrivits, där det demokratiska argumentet är synligt i beskrivningen av bibliotekens uppdrag och roll. Däremot är medborgarnas digitala självständighet inte lika framstående i de svenska texterna, utan biblioteken framställs mer som instrument för att uppnå den digitala kompetensen som medborgarna bör ha – vilket är författat i den svenska digitaliseringsstrategin (Regeringskansliet 2017).

I de svenska och danska texterna, framställs den lokala kontexten som varje bibliotek verkar i som betydelsefull. Emellertid skiljer den digitala kompetensen

sig åt mellan olika byar, städer och kommuner – här är den lokala kontexten viktig. Det bidrar till att de satsningar som biblioteken riktar mot befolkningen i olika områden skiljer sig åt. I områden med en stor andel äldre befolkning, beskrivs det i ”Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019” att man måste agera snabbt (Digitaliseringsstyrelsen 2019):

Det drejer sig også om situationen, når en borger bliver ældre og begynder at opleve vanskeligheder ved at kommunikere digitalt med de offentlige myndigheder. Her skal det sikres, at problemet identificeres, således at andre foranstaltninger kan iværksættes.

Digitaliseringsstyrelsen 2019.

Ett liknande synsätt beskrivs i Sverige:

Inte minst är det viktigt att beakta detta när det gäller grupper som möter trösklar av språklig eller annan art för att ta del av det informationsutbud som tillhandhålls på mediemarknaden.

Svensk biblioteksforening 2019, s. 15.

Att biblioteken måste förhålla sig till den lokala kontexten kan påverka bibliotekens egen självbild och sociala legitimitet. Bibliotekens legitimitet diskuteras av Michnik (2018). Författaren analyserar huruvida förutsättningarna för folkbibliotekens sociala legitimitet stärks eller försvagas när biblioteken erbjuder nya tjänster, såsom ökad medborgarservice. Michnik (ibid.) menar att en verksamhets sociala legitimitet inte beror på hur verksamheten är, utan hur den upplevs vara. Engström (2019) diskuterar också bibliotekens legitimitet. Författaren menar att bibliotekens tidigare interna legitimitet var starkt kopplad till materialet som biblioteken tillgängliggjorde. Digitaliseringen har gjort att biblioteken har nu fått konkurrera med andra aktörer, såsom sökmotorer. Andra aktörer har gjort att människor kan söka efter information utanför bibliotekens lokaler, med anledning av det har bibliotekens synlighet blivit allt viktigare. Det kan relateras till den större samhällsliga och kulturella utvecklingen som har skett, där den digitala tekniken samspelar och ställer högre krav på biblioteken samt medborgarna (jfr Carlsson 2013; Engström 2019; Hansson 2015).

Sammanfattningsvis kan man påstå att biblioteken, utifrån Vestheims utgångspunkter, fungerar som ett samhällsligt instrument där inkludering och ökad digital kompetens är i fokus via en demokratisk instrumentalism. Biblioteken framställs som ett instrument för att nå politiska mål, både i Sverige och Danmark, för att öka allmänhetens digitala kompetens och bildning, därmed är det också ett digitalt instrument. Biblioteken får därmed en bildande roll i deras uppdrag att öka och utveckla allmänhetens digitala kompetens.

6 Avslutande diskussion

I föreliggande kapitel gör jag en sammanfattande diskussion där jag besvarar mina forskningsfrågor och återkopplar till syftet och tidigare forskning. Jag diskuterar och reflekterar också kring den analys som har gjorts. Stycket tar avstamp i uppsatsens syfte och frågeställningar med utgångspunkt i det teoretiska förhållningssättet. Även en avslutande reflektion görs samt förslag till vidare forskning.

6.1 Diskussion och slutsatser

Flera kulturpolitiska argument har urskilts och identifierats i ländernas satsningar på folkbibliotek. Jag har identifierat det *demokratiska argumentet* och den demokratiska instrumentalismen som särskilt framträdande – eftersom det beskrivs i samtliga texter att bibliotekens uppdrag och roll är demokratisk. Det redogörs för att biblioteken ska vara tillgängliga för alla. Ett framträdande tillgänglighetsperspektiv finns i samtliga danska texter. Tillgänglighetsperspektivet kan direkt relateras till det demokratiska argumentet som betonar att demokratiska stater ska stödja kulturen för att medborgarna ska uppnå upplysning, samhällsengagemang samt bildning genom tillgång till kultur. I texterna beskrivs det att folkbibliotekens tidigare bakgrund som ”folkbildare” i både Sverige och Danmark präglar biblioteken idag, det har jag identifierat som ett påtagligt mönster. I mitt material framställs det att biblioteken i båda länderna har ett demokratiskt uppdrag och roll, vilket synliggörs genom det demokratiska argumentet.

Jag har även identifierat argumentet för *social utveckling och integration* i texterna. Det är framförallt synligt i texterna när det beskrivs att inkludering av människor är centralt i digitaliseringen av samhället. Argumentet framträder i ländernas digitaliseringsstrategier, där respektive land har ett politiskt mål att öka inkluderingen av medborgarna i samhället. Det är både ett digitalt och samhälleligt mål. Digitaliseringsstrategierna är politiska styrdokument, vilket påverkar offentliga verksamheter, såsom biblioteken. I digitaliseringspolitiken förekommer en särskild betoning på integration och inkludering, med förhållningssättet att analog och digital integration är lika betydelsefullt eftersom hela samhället är digitaliserat (se Engström 2019; Internetstiftelsen 2019; Van Dijk 2020). Idag kan få människor klara sig utan att besitta någon digital kompetens, eftersom det berör alla delar av våra liv (se till exempel Engström 2019; Van Dijk 2020). I ländernas

satsningar på inkludering framkommer det kulturpolitiska argumentet för social utveckling och integration.

Det *ekonomiska argumentet* är framträdande i båda ländernas digitaliseringsstrategier. I den danska digitaliseringsstrategin beskrivs det att det är obligatoriskt att vara en digital medborgare i Danmark. Det är rimligt att dra konklusionen att de som inte är digitala kostar mycket pengar för den danska staten. Därmed synliggörs det ekonomiska argumentet, där den ekonomiska fördelen av digitaliseringen väger tyngst och därmed prioriteras. Samtliga måste delta i digitaliseringen av samhället enligt det ekonomiska argumentet, för att öka den ekonomiska effektiviteten i ett land (jfr Skot-Hansen 2006). I den svenska digitaliseringsstrategin tecknas bilden av att Sverige ska vara bäst på att använda sig av digitaliseringens möjligheter, därmed skapas ett ekonomiskt värde för medborgarna att bli digitala. Att Sverige ska vara bäst att använda sig av digitaliseringens möjligheter är ett ekonomiskt argument eftersom digitaliseringen bidrar till ett lands ekonomiska utveckling (se Regeringskansliet 2017). Jag tolkar det som att båda länderna ser ett ekonomiskt värde att satsa på kulturen eftersom kulturen kan bidra till ekonomisk utveckling i respektive land, särskilt via dess arbete med inkludering och digital bildning.

Jag har även identifierat *Kvalitetsargumentet* i min undersökning. Det är det minst synliga kulturpolitiska argumentet och när det synliggörs i min undersökning är det utifrån ett elitiskt synsätt. Kvalitetsargumentet visar sig i det politiska målet: att Sverige ska vara bäst att använda sig av digitaliseringens möjligheter. Eftersom det beskrivs att Sveriges digitaliseringsproblem kan lösas genom att de ska bli bäst i världen på att digitalisera samhället, är det ett elitiskt argument. Kvalitetsargumentet behöver inte vara negativt, men i texternas argumentation framträder det som en elitisk argumentation eftersom det saknas ett perspektiv på fördelarna att samarbeta med andra länder, det kan därmed tolkas som elitiskt.

I min undersökning har jag identifierat att biblioteken är präglade av dess tidiga bakgrund som "folkbildare" i både Sverige och Danmark, där bibliotekens uppdrag är att bilda medborgarna (se Olsson Dahlquist 2019; Torstensson 1996). Flertal likheter har identifierats om hur bibliotekens uppdrag och roll beskrivs i förhållande till det demokratiska argumentet, som framträder i ländernas beskrivningar av folkbibliotekets uppdrag och roll. Jag har identifierat att den mest påfallande likheten är ländernas argumentation om bibliotekens uppdrag och roll. I min undersökning finns det argumentationer i samtliga texter för att bildning är en

central aspekt av bibliotekens uppdrag, i den argumentationen är ökad digital kompetens av medborgarna en central fråga. Att arbeta gentemot att öka och utveckla medborgarnas digitala kompetens är en central del av bibliotekens uppdrag i Sverige och Danmark. Det relaterar även till att i båda länderna synliggörs argumentet för social utveckling och integration, med en särskild inriktning på inkludering. Jag anser att det relaterar till det demokratiska argumentet eftersom arbetet med digital kompetens, digital delaktighet och digital inkludering är centrala aspekter i båda länderna, och de argumenterar för det på liknande sätt. I texterna argumenteras det för att alla har rätt till digital kompetens samt bildning och ska inkluderas i samhället. Det går i linje med Vestheims (2008, s. 57) utgångspunkt att kulturen används för att påverka medborgarna på olika sätt.

Trots märkbara likheter i det demokratiska argumentet har jag identifierat några skillnader i ländernas argumentationer om dess beskrivning av bibliotekens uppdrag. I Sverige beskrivs det att bibliotekens uppdrag är att stärka bildningen och därmed demokratin. I Danmark påstås det att biblioteken innehar ett mer serviceinriktat uppdrag med det slutgiltiga målet att medborgarna ska bli digitalt självständiga. Biblioteken i Sverige har inte ett tydligt mål att de ska bidra till att medborgarna ska bli digitalt självständiga, utan det beskrivs att bibliotekens uppdrag är att öka och utveckla medborgarnas digitala kompetens, men utan ett bestämt mål – såsom det finns i Danmark. Det kan relateras till att biblioteken i Danmark har en större inriktning i dess uppdrag på att ge medborgarservice, då många bibliotek också är medborgarkontor (se Knudsen 2014). I texterna har jag identifierat att serviceaspekten i svenska bibliotek inte framställs vara en väsentlig del av deras uppdrag. Den här skillnaden kan tolkas som en effekt i hur biblioteken har utvecklats på olika sätt i respektive land (se till exempel Engström 2019). I Danmark kan det påstås att serviceaspekten är en vital del i bibliotekens uppdrag och roll, och i Sverige är den demokratiska aspekten viktig.

I min undersökning framträder det ekonomiska argumentet i både Sverige och Danmark. Argumentet är mest framträdande i digitaliseringsstrategierna. Argumentet visar sig i Sveriges mål att bli bäst i världen att använda sig av digitaliseringens möjligheter, det kan relateras till att biblioteken i Sverige beskrivs vara på efterkälken i förhållande till de andra nordiska länderna, framförallt av digitaliseringen av samhället samt i biblioteksutvecklingen (se Stenquist 2003; Svensk biblioteks förening 2007, 2011). I de danska dokumenten återfinns det ekonomiska argumentet i den danska statens mål att medborgarna ska bli digitalt självständiga. Det är ett argument som är grundad i de ekonomiska fördelarna med

digitaliseringen. Här framträder en likhet i att Sverige och Danmark använder samma kulturpolitiska argument, emellertid med de uppenbara skillnaderna i hur de argumenterar för att uppnå sina politiska mål. De politiska målen berör främst att öka och utveckla medborgarnas digitala kompetens.

I Danmark används inte begreppet *digital delaktighet*, men andra begrepp som relaterar till det används, såsom digital kompetens och digital bildning. Dessa begrepp menar jag ingår i digital delaktighet. I Sverige används begreppet digital delaktighet, men också vanligt förekommande begrepp som digital kompetens och MIK används. Carlsson (2018) menar att digitala begrepp såsom MIK är svåra att definiera och varje land har oftast ingen bestämd nationell politik rörande MIK-frågor. Det kan tolkas som att digital delaktighet är ett begrepp där flertal andra begrepp och kunskaper ingår, såsom grundläggande digital kompetens för att klara sig i samhället såsom att ”kunna söka, finna, kritiskt granska och använda sig av information för olika syften och i olika sammanhang”, vilket är definitionen av MIK (Rivano Eckerdal & Sundin 2014, s. 5). Digital kunskap kan beskrivas på olika sätt, men kunskapen är präglad av bildning, där bildning är centralt för att människor ska kunna uppnå de kunskaper som krävs för att överleva i dagens digitala samhälle. Med anledning av att bildning är särskilt framträdande i min undersökning har jag identifierat, utifrån undersökningens texter och min analys, att biblioteken i Sverige och Danmark tillskrivs både ett demokratiskt uppdrag och en bildande roll i arbetet med digital kompetens och digital delaktighet.

6.2 Avslutande reflektion

De textanalytiska frågorna som jag har valt är präglade av ett demokratiskt och samhälleligt förhållningssätt. Om andra frågor hade ställts till texterna, skulle ett annat resultat presenteras. Även det teoretiska förhållningssättet har präglat uppsatsen, där teorin ger uppsatsen en särskild inriktning, men teorin leder också resultatet mot svaret på forskningsfrågorna. Eftersom teorin är ur ett nordiskt perspektiv, synliggörs inga kulturella aspekter som möjligtvis skulle ha framträtt om jag hade använt mig av en annan kulturpolitisk teori, vilket skulle varit intressant att undersöka.

Under uppsatsarbetet har jag flera gånger funderat på om biblioteken i Sverige också bör gå över till en mer servicefokuserad roll, såsom utvecklingen har skett i Danmark. I detta har jag varit kluven, där bibliotekens kärnuppgifter inte bör försvinna till att endast bli ett så kallat ”servicekontor”, men jag har även reflekterat kring det positiva att ha en blandning av det, som det är i Danmark idag. Det skulle

vara intressant att undersöka mer, i både Sverige och Danmark huruvida biblioteksarbetet har förändrats i de bibliotek som även har ett medborgarkontor i biblioteket. Känner bibliotekarierna att deras roll har förändrats? Har biblioteket förlorat sin legitimitet? Det är frågor som skulle vara intressant att göra en studie på, möjligtvis genom en intervjustudie och observationer på plats. Det skulle även vara intressant att undersöka hur regeringarnas olika politiska styrdokument, såsom digitaliseringsstrategierna, påverkar det dagliga arbetet på biblioteken. Det vill säga, gör biblioteken ett aktivt val att följa styrdokumentet eller anses de endast som ett av flera dokument som regeringen producerar?

Referenslista

Agborg, M. & Bolander, M. (2011). *Kulturpolitik som instrument: en idéanalys av propositionen Tid för kultur*. Magisteruppsats, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/7550/1/10-54.pdf>

Alneng, M. (2017). *Folkbibliotek i förändring: navigera med medie- och informationskunnighet*. Lund: BTJ Förlag.

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, D. (2009). *Folkbibliotek makt och disciplinering: En genealogisk studie av folkbiblioteksområdet under den organiserade moderniteten*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-30672>

Anttiroiko, A. & Savolainen, R. (2011). Towards Library 2.0: The Adoption of Web 2.0 Technologies in Public Libraries. *Libri*, 61(2), s. 87-99. <https://doi.org/10.1515/libr.2011.008>

Aquilonius, J. (2018). Danmark trampar i ny riktning. *Biblioteksbladet*, 8 Februari. <http://biblioteksbladet.se/danmark-trampar-i-ny-riktning/>

Atlestam, I. (2010). För alla men inte allt. I Atlestam, I. & Forsén, U. (red.). *Där människor och tankar möts: bibliotek som folkbildning*. Lund: BTJ förlag

Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), s. 429-441. <https://doi.org/10.1108/00220410510598562>

Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed (2013). <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=145152>

Boréus, K. (2018). Texter i vardag och samhälle. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Carlsson, H. (2012). Working with Facebook in Public Libraries: A Backstage Glimpse into the Library 2.0 Rhetoric. *Libri*, 62(3), s. 199–210. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1515/libri-2012-0016>

Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek: om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Diss. Lund: Lunds universitet. <http://lup.lub.lu.se/record/4057961/file/4064813.pdf>

Carlsson, U. (red.) (2018). *Medie- och informationskunnighet (MIK) i den digitala tidsåldern: en demokratifråga: kartläggning, analys, reflektioner*. Göteborg: Nordicom. http://nordicom.gu.se/sites/default/files/publikationer-hela-pdf/medie-och_informationskunnighet_mik_i_den_digitala_tidsaldern_pdf

Carlsson, U. (red.) (2019). *Understanding media and information literacy (MIL) in the digital age: a question of democracy*. Göteborg: Department of Journalism, Media and Communication (JMG), University of Gothenburg, UNESCO. <https://jmg.gu.se/publicerat/bokserie/understanding-mil>

Castells, M. (2010). *The rise of the network society*. 2. uppl. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.

Digidel (2013). *Ökad digital delaktighet – Förslag från Digidel2013*. https://digidel.se/wp-content/uploads/2018/09/digidel_slutrapport_2013.pdf

Digitaliseringsstyrelsen (2016). *Et stærkere og mere trygt digitalt samfund – Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2016-2020*. <https://digst.dk/media/12811/strategi-2016-2020-enkelt-tilgaengelig.pdf>

Digitaliseringsstyrelsen (2019). *Handlingsplan for kommunikation og hjælp 2019*. <https://digst.dk/digital-service/digital-inklusion/strategisk-indsats/handlingsplan-for-kommunikation-og-hjaelp-2019/> [2020-02-10]

Dyrbye, M. (red.) (2009). *Library spirit in the Nordic and Baltic countries: historical perspectives*. Tampere: Hibolire

Engström, L. (2019). Att skapa självstyrande individer; effektivitet och motrörelser: Styrningsrationalitet och icke-rationalitet i bibliotek med obemannade öppettider. Diss. Köpenhamn: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

[https://portal.research.lu.se/portal/sv/publications/att-skapa-sjalvstyrande-individer-effektivitet-och-motroerelser\(aee5141a-c774-4376-8876-7f5ae1fb50f0\).html](https://portal.research.lu.se/portal/sv/publications/att-skapa-sjalvstyrande-individer-effektivitet-och-motroerelser(aee5141a-c774-4376-8876-7f5ae1fb50f0).html)

Fichtelius, E., Persson, C. & Enarson, E. (2019). *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Stockholm: Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:publ-25>

Frenander, A. (2012). Statens förhållande till folkbiblioteken 1912–2012. I Frenander, A. & Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja: Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.

Hansson, J. (1998). *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborg: Universitet.

Hansson, J. (2001). Biblioteken som problemområde i biblioteks- och informationsvetenskap. *Tidskrift för dokumentation*, 56(3), s. 81–88. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-7776>

Hansson, J. (2005). *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Hansson, J. (2012). *Folkets bibliotek?: texter i urval 1994-2012*. Lund: BTJ förlag.

Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970–2006*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Holmberg, K. (2009). *Bibliotek 2.0: deltagarkultur i förändring*. Lund: BTJ förlag.

Hvenegaard Lassen, H. (1962). *De danske folkebibliotekers historie, 1876–1940*. København:

Höglund, L. (2012). Svenskarna och folkbiblioteken på 2000-talet. I Frenander, A. & Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja: Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.

Internetstiftelsen (2019). *Svenskarna och internet 2019: undersökning om svenskarnas internetvanor*.
<https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2019/10/svenskarna-och-internet-2019-a4.pdf>

Jaeger, P., Gorham, U., Bertot, J., & Sarin, L. (2013). Democracy, Neutrality, and Value Demonstration in the Age of Austerity. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*, 83(4), s. 368–382. doi:10.1086/671910.

Jansson, B. (2010). *Bibliotekarien: om yrkets tidiga innehåll och utveckling*. Diss. Borås/Göteborg: Högskolan i Borås/Göteborgs universitet.
<http://hdl.handle.net/2320/6293>

Jochumsen, H. & Hvenegaard Rasmussen, C. (2006). Oplysning i senmoderniteten. I Emerek, L., Hvenegaard Rasmussen, C-A. & Skot-Hansen, D. (red.). *Folkebiblioteket som forvandlingsrum: perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening.

Jochumsen, H. (2018). Folkebiblioteket. *Faktalink*.
<https://faktalink.dk/folkebiblioteket> [2020-02-15]

Johannisson, J. (2006). *Det lokala möter världen: kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
<http://bada.hb.se/handle/2320/2422>

Johannisson, J. (2012). Från kulturpolitik till bibliotekspolitik? Folkebibliotek och Kultursamverkansmodellen. I Frenander, A. & Lindberg, J. (red), *Styra eller stödja? Svensk folkebibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.

Johannsen, C-G. (2015). Teaching social media in public libraries – Danish experiences. *Bottom Line: Managing Library Finances*, 28(1/2), s. 19–25.
<https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1108/BL-01-2015-0001>

Kann-Rasmussen, N. & Balling, G. (2015). Ikke-læsning som «problem» i dansk kulturpolitik - En analyse af læsekampagnen Danmark Læser. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 02, s. 250–266.

Kleberg, C-J. & Forsell, T. (2019). *Har kulturpolitiken lyckats?*. Stockholm: Kulturkontoret Stockholm.

Knudsen, H-M. (2014). *Bibliotek og Borger*. <https://www.db.dk/files/BibliotekBorger2015.pdf>

Kronqvist-Berg, M. (2014). *Social media and public libraries: exploring information activities of library professionals and users*. Diss. Åbo: Åbo Akademis förlag.

Kulturanalys Norden (2017). *Vem får vara med?: Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de nordiska länderna*. http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Antologi_Vem-f%C3%A5r-vara-med_webb.pdf

Lindberg, J. (2012). Professionen tar form - teknik och genus i fokus. I Frenander, A. & Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja: Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.

Lundgren, L., Myrstener, M. & Wallin, K. (2015). *Böcker, bibliotek, bildning: Valfrid Palmgren Munch-Petersens liv och verk*. Stockholm: Stockholmia.

McKee, A. (2003). *Textual analysis: a beginner's guide*. London: Sage Publications.

Michnik, K. (2018). *Samhällets allt-i-allo?: om folkbibliotekens sociala legitimitet*. Diss. Borås: Högskolan i Borås. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-13839>

Miller, V. (2011). *Understanding digital culture*. Los Angeles: SAGE.

Norberg, I. (2017). *Insatser för digital kompetens på folkbiblioteken*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Olsson Dahlquist, L. (2019). *Folkbildning för delaktighet: en studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Parkes, D. & Walton, G. (red.) (2010). *Web 2.0 and libraries: impacts, technologies and trends*. Oxford: Chandos Pub.

Popowich, S (2019). *Confronting the democratic discourse of librarianship: a Marxist approach*. Sacramento, CA: Library Juice Press.

Regeringskansliet (u.å.). Kultur. *Regeringskansliet*. u.å.
<https://www.regeringen.se/regerings-politik/kultur/> [2020-03-08]

Regeringskansliet (2017) *För ett hållbart digitaliserat Sverige - en digitaliseringsstrategi*.
<http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/05/for-ett-hallbart-digitaliserat-sverige---en-digitaliseringsstrategi/>

Rivano Eckerdal, J. & Sundin, O. (red.) (2014). *Medie- och informationskunnighet i en biblioteks- och informationsvetenskaplig belysning*. Stockholm: Svensk biblioteksförning.
<https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/mik-rapport-webb.pdf>

Schreiber, T. & Elbeshausen, H. (red.) (2006). *Bibliotekarerne: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. 1. uppl. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

SFS 1996:1596. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Skot-Hansen, D. (2006). Biblioteket i kulturpolitikken - mellem instrumentel og ekspressiv logik. I Emerek, L., Hvenegaard Rasmussen, C-A. & Skot-Hansen, D. (red.). *Folkebiblioteket som forvandringsrum: perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening.

Skouvig, L. (2004). *De danske folkebiblioteker ca. 1880–1920, en kulturhistorisk undersøgelse ud fra dannelsesog bevidsthedshistoriske aspekter med belysning af tilknytningsforholdet til staten og "det offentlige"*. Diss. Köpenhamn.: Institut for Biblioteksudvikling, Danmarks Biblioteksskole.

Skouvig, L. (2006). Hvordan bibliotekaren opstod – et historisk perspektiv på bibliotekarprofessionen i Danmark i perioden 1880-1920. I Schreiber, T. & Elbeshausen, H. (red.). *Bibliotekarerne: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. 1. uppl. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Smeaton, K. & Davis, K. (2014). Social technologies in public libraries: exploring best practice. *Library Management*, 35(3), s. 224–238. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1108/LM-09-2013-0087>

Stenquist, B. (2003). *Är det på efterkälken Sverige åker?: folkbiblioteken behöver ett nationellt uppdrag!*. Lund: Bibliotekstjänst.

Svensk biblioteksforening (2007). *Sverige – så in i Norden efter*. https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/4sverige_norden_efter.pdf

Svensk biblioteksforening (2011). *Bibliotek behöver kärlek – Sverige behöver en nationell bibliotekspolitik!*. https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/bibliotek_behover_karlek4.pdf

Svensson, P. & Ahrne, G. (2018). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Tank, E. (2017). *Nye måder-at-være-bibliotek-på*. [S.l.]: Eget forlag

Torstensson, M. (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna: exemplet Sverige och några jämförelser med*. Lic.-avh. Göteborg: Universitet.

Tid för kultur (2009). Stockholm: Regeringskansliet. (Regeringens proposition 2009/10:3). <https://www.regeringen.se/contentassets/5afd813ffae94dae91e9db0f8725c3b6/tid-for-kultur-prop.-2009103>

Tynell, K. (1931). *Folkbiblioteken i Sverige*. Stockholm: Norstedt.

Unesco (2014). *Bibliotekens internationella manifest*. Stockholm: Svensk biblioteksförning.

Van Dijk, J. (2005). *The deepening divide: inequality in the information society*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Cambridge, UK: Polity.

Vestheim, G. (2008). All kulturpolitikk er instrumentell. I Beckman, S. & Månsson, S. (red.) *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Cultural Policy Research Observatory. <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/analys/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Wilson, C. & Grizzle, A. (2013[2011]). *Medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen*. Paris: Unesco. http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/publikationer-hela-pdf/unesco_sv_20130218.pdf

Xie, I. & Stevenson, J. (2014). Social media application in digital libraries. *Online Information Review*, 38(4), s. 502–523. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1108/OIR-11-2013-0261>